

מגזין הבנקאות הפרטית

מסנת 2011

ינואר 2022

שנת 2021:
הרבה יותר הנפקות,
הרבה פחות שירות

דר' איתי גלילי, עמ' 4

סקירה ותחזית
לשנת 2022

מיכל יוזפסון, עמ' 6

על Closed End Funds
שמעתם?

אריאל אוסטרייכר, עמ' 12

רגעים יקרים

פרופ' עמיה ליבליך, עמ' 38

תערוכת החודש
מאת האמן יעקב אגם

תמונת השער ועמ' 19-22

הקמה וניהול נאמנות

מטרות הנאמנות

נאמנות לכספי דור המשך.
נאמנות להחזקת וניהול כספי חסויים ובעלי צרכים מיוחדים.
חשבון נאמנות לניהול כספי עיזבון.

שלבים ותהליכים

יעוץ פיננסי לתכנון מטרות הנאמנות.
תכנון תקנון ייעודי לשימוש בכספי הקרן ע"פי המטרות שנקבעו.
התאמת מבנה משפטי מתאים בליווי עו"ד מומחה לתחום.
התאמת מבנה מיסוי מתאים בליווי רו"ח מומחה לתחום.
פתיחת חשבונות השקעה בבנקים ו/או בגופים מוסדיים מתאימים.

ניהול שוטף

פיקוח וניהול על ידי נאמן מוסמך.
יעוץ השקעות שוטף באמצעות גוף מפוקח ומורשה על ידי הרשות לניירות ערך.

לפרטים: 077-77-83000
www.bankautpratit.co.il/trusts

תוכן עניינים

שנת 2021: הרבה יותר הנפקות, הרבה פחות שירות
ד"ר איתי גלילי, פיננסים ניהול הון פרטי 4

סקירה ותחזית לשנת 2022
מיכל יוזפסון, מנהלת מערך ייעוץ השקעות פיננסים ניהול הון פרטי 6

עידן חדש בתחום בנקאות האשראי
רון רביזדה, יועץ השקעות, פיננסים ניהול הון פרטי 10

על CLOSED END FUNDS כבר שמעתם?
אריאל אוסטרייכר, דיאמונד קפיטל 12

מה יעלה בגורלה של צוואה הדדית כאשר מתברר, כי אחד המצווים בה לא היה כשיר לערוך צוואה?
עו"ד אביחי אהרונוף 14

גברים בכחול
ד"ר שושנה רוז מרסל, מכון דוידסון, מכון ויצמן למדע 16

גלריית הבנקאות הפרטים מארכת
את האמן יעקב אגם 19

מה יותר מעניין? פייסבוק או הילד שלך?
ד"ר קטי בורודקין, אונ' תל אביב 23

מרשם להצלחה: אל תעזו לזלזל ולו לרגע, ביעוץ רוקחי
ד"ר רינת קומרגודסקי, האוניברסיטה העברית ירושלים 24

מיזם "ספרת הגליל" מחבר רפואה וחברה למלחמה בסוכרת
פרופ' נעים שחאדה וד"ר סיון שפיצר, אונ' בר אילן 26

פועלות כל העולם התאחדו: סיפורה של האקטיביסטית היהודייה ששינתה את שוק העבודה באמריקה
אושי דרמן, מוזיאון העם היהודי 28

תנועה זורמת
טל אבן, Even Better 30

וסקו דה גאמה
ד"ר גלעד (גילי) חסקין 32

רגשות סותרים: אהבה-שנאה ביחסים
חווה אוסטרובסקי, פסיכותרפיסטית MSW 34

מי העתיק מיאיוי קוסאמה
שלומית אורן, הבלוג SO-ART 36

רגעים יקרים
פרופ' עמיה ליבליך, פסיכולוגיה עברית 38

דבר יושב ראש קבוצת "פיננסים" מר אורי גלילי | ינואר 2022

קוראים יקרים,

בקרב מאד תסתיים שנת 2021, הניסיון מלמד אותנו שעדין יכולים לקרות אירועים רבים עד סוף השנה ואמנם זה עתה הודיעו מספר בנקים מרכזיים על כוונתם לסיים את ההרחבה המוניטרית

או על העלאת שיערי הריבית בתגובה ללחצים האינפלציוניים. האם אנחנו מתקרבים לסיום המדיניות המרחיבה ומה תהיה השפעת המהלך על שוק ההון? במקביל האם נתמודד עם סגר נוסף?

בשנה הנוכחית היו לא מעט התפתחויות חיוביות. יש ממשלה, יש תקציב, לא היה סגר וראינו צמיחה כלכלית ושוק ההון מצוין. גם התחזית לשנה הקרובה טובה. כל אלה מהווים בסיס טוב לעשייה חדשה. ששת החודשים בהם מכהנת הממשלה אפשרו לשרים החדשים ללמוד את משרדיהם. עכשיו הזמן להכנת רפורמות משמעותיות כדי שאלה יידונו ויאשרו בהקדם כדי שיצאו לדרך במסגרת התקציב הבא.

הצמיחה סייעה לשיפור היחס חוב וחקטנת הגרעון התקציבי. אין אינפלציה של ממש (בשונה מארצות רבות אחרות) וישנה אפשרות להעמיד מקורות תקציביים נוספים לטובת שינויים מבניים להם אנו ממתנים זמן רב. אלה יבטיחו צמיחה ושיפור ארוך טווח ברמת החיים ואיכותם. ככל שיהיו משמעותיים תגדל גם נכונות הציבור להשתתף במאמץ.

אני חוזר על דעתי שאין אפשרות לבצע שינויים משמעותיים בלי מהפך בתחום יחסי העבודה, מדובר בשירות המדינה, ארגוני הרופאים, המורים, עובדי הרכת ועוד ועוד. חייבים שיתוף פעולה של כולם. אני מקווה שכל המעורים יעמדו במשימה.

שווקי ההון גילו עוצמה רבה, זו יכולה להמשך אם הצמיחה תמשך. זו השאיפה וזו המטרה. גם אם יש סיכונים בדרך.

איחולים לשנה עסקית מוצלחת ואחרי שנתיים כמעט של קורונה הרבה בריאות.

נתראה במגזין הבא

מגזין הבנקאות הפרטית

עורך ראשי: אייל גור אריה
מנהל המכירות: אייל קמר
מנהלת פרסום: תמי שרגוביץ, טל: 07777-83055, 054-4739374
עריכה גרפית: אבי בלון / דפוס: בריף-זיו-בלון

מנכ"ל: ד"ר איתי גלילי
מו"ל: קבוצת פיננסים נג בע"מ
טל: 07777-83044, פקס: 07777-83045
דוא"ל: service@finance-inst.co.il

www.bankautpratit.co.il

service@finance-inst.co.il

כל הכתבות המקצועיות במגזין זה נועדו לשם מסירת מידע בלבד, ובשום אופן אין לראות בהן חוות דעת, הצעה, המלצה או יעוץ/שיווק לרכישה ו/או החזקה ו/או מכירה של ניירות ערך ו/או הנכסים הפיננסיים המתוארים בהן. הסקירות מתבססות על מידע אשר פורסם לציבור, אשר הכתובים ומייל המגזין מנוחים כי הוא מהימן וזאת מבלי שביצעו בדיקות עצמאיות לברור מהימנות, דיוק ושלמות המידע המודיע המופיע בכתבות המגזין. אינן מתיירות להכיל את כל המידע הדרוש למשקיע פוטנציאלי ואינן מתיירות להוות ניתוח מלא של כל העובדות והפרטים המופיעים בהן. המידע, הפרטים והניתוח המפורטים לרבות הדעות המובאות, בסקירות ובכתבות, עשויים להשתנות ללא מתן הודעה נוספת. הכתבות הן על דעת הכותבים בלבד ומשקפת את הכנתם ליום כתיבתן. הכתבות והסקירות לא מהוות תחליף, בשום צורה שהיא, ליעוץ/שיווק השקעות המתחשב בתונויו ורכיזי המיוחדים של כל אדם. הכותבים ומייל המגזין לא יהיו אחראים, בכל צורה שהיא, לכל נזק ו/או הפסד שייגרם כתוצאה משימוש בסקירות ו/או בכתבות המופיעות במגזין זה. ככל שייגרם כזה, וכן הם אינם יכולים לערוך ו/או להיות אחראים למהימנות, דיוק ושלמות המידע המפורט בקרנות נאמנות, ניהול קופות גמל, ניהול קרנות פנסיה, חיתום ובנקאות השקעות וכתוצאה מכך, עשוי להיות להם עניין בניירות ערך ו/או הנכסים הפיננסיים הנכללים בסקירות ובכתבות. ככל שמפורטים כאלה, מעת לעת, לפני פרסום הסקירות והכתבות, בזמן פרסומם ולאחר פרסומם. הכותבים והמייל אינם מתייבים ואין בסקירות ובכתבות משום התחייבות להשגת תוצאה כלשהי או רווח כלשהו כתוצאה מכל סוג של פעולה בהתאם לאמור בהן. הסקירות והכתבות הינן רכישון הבלעדי של הכותבים והכתובות בהן הם עובדים ואין להעביר לצד ג' להעתיק, לשכפל, לצטט, לפרסם בכל אופן, להדפיס, לנצל, להקליט או להעתיק את הכתבות, באופן מלא או חלקי, מבלי לקבל אישור מראש וכתב.

שנת 2021: הרבה יותר הנפקות, הרבה פחות שירות

שנת 2021 מסתמנת כשנה שבה היו אירועים כלכליים ומגוונים הן בישראל והן בעולם. ברצוני לדון בשני תהליכים חשובים ומשמעותיים לציבור המשקיעים והחוסכים בארץ.

תהליכים אלו החלו בשנים האחרונות אך הואצו באופן ניכר בשנה האחרונה. אחד בתחום שוק ההון והשני בתחום השירותים הפיננסיים:

1. היצע החברות המונפקות בבורסה בת"א

2. צמצום מערך הסניפים במערכת הבנקאית.

הבורסה בת"א בלטה בשנה האחרונה בהיקף הנפקות של חברות וזאת ביחס לשיעור הנפקות של חברות בבחינה בינלאומית. עוד טרם הסתיימה השנה הונפקו למעלה מ-100 חברות בסקטורים שונים ומגוונים. הנפקות אלו הן בנוסף לכמות הנפקות גבוהה של

חברות טכנולוגיה ישראליות בבורסה בארה"ב ("חדי הקרן"). היקפי גיוסי ההון השפיעו על הצמיחה במשק ועל הפעילות הכלכלית ובכך תרמו לעוצמתו של השקל.

כדי להבין את היקף הפעילות בהשוואה בינלאומית, להלן פירוט הבורסה מחודש דצמבר בנושא:

"בגל ההנפקות חסר התקדים של חברות חדשות, הצטרפו לבורסה בתל-אביב מתחילת שנת 2020 ועד סוף אוגוסט 2021, 108 חברות בהנפקה ראשונית. בזכות זאת, גדל מספר החברות שמניויהן נסחרות בבורסה מ-442 בסוף שנת 2019, ל-528 חברות בסוף אוגוסט 2021. החברות החדשות מהוות כ-24% ממספר החברות שנסחרו בבורסה בת"א בסוף שנת 2019.

מנתוני הפדרציה של הבורסות (WFE) כפי שפורסמו נכון לסוף אוגוסט 2021, עולה כי גם בבורסות רבות בעולם הייתה התעוררות בשוק הראשוני, אך שיעור החברות החדשות בבורסה בת"א הוא השני בגודלו בעולם ועומד על 24%. הראשונה בשיעור הגידול היא הבורסה של שנגחאי בסין, בה הנפיקו לראשונה בשנתיים האחרונות 420 חברות חדשות, המהוות כ-27% ממספר החברות בה.

בבורסות הגדולות במערב היה שיעור החברות החדשות בין 15% בנאסד"ק לבין 4%-3% בלבד בגרמניה וביפן. יש לציין כי מאז תחילת שנת 2020 נוספו עוד 23 חברות חדשות ללא הנפקה ראשונית הכוללות 5 חברות ברישום כפול, 3 חברות שפוצלו מחברות בורסאיות ו-15 חברות שהכניסו פעילות לחברות בורסאיות ללא כל פעילות עסקית.

בספטמבר 2021 הנפיקו עוד 5 חברות חדשות וחברה נוספת פוצלה מחברה בורסאית-כך שמספר חברות המניות הבורסאיות בסוף ספטמבר הסתכם ב-534 חברות. המיוחד בגל הנפקות ראשוניות זה הוא שחברות ההייטק החדשות מהוות 65% ממספר החברות החדשות שהצטרפו לבורסה בשנתיים האחרונות."

במהלך השנה נשמעה ביקורת רבה על מגוון רחב של הנפקות אשר יצאו לדרך במחירים גבוהים והמשקיעים ספגו הפסדים (לעיתים הפסדים ניכרים). עיקר הביקורת נבעה משיטת ההנפקה שמאפשרת לגופים מוסדיים להשתתף בהנפקות במחיר מפלה לעומת הציבור הרחב בפער מחירים ניכר. למרות שטענה זו נכונה, במבט ארוך, ההשפעה של גידול כמות החברות אשר נסחרות בבורסה הינה

בגדר ברכה לשנים העתידיות.

בשנים הבאות, החברות הטובות ימשיכו להרוויח ולשתף את הציבור הרחב בריווחיהן ומנגד חברות פחות טובות תצטרכנה להתמודד עם התייעלות, מציאת שווקים חדשים, להתמזג, להרכש וכו'. היצע הכסף של הציבור הולך וגדל כתוצאה מהצמיחה, וכדי שזו תוכל להמשך, צריך שהבורסה תהווה מנגנון עיקרי לגיוסי הון לחברות.

במקביל לתהליך ההתפתחות של שווקי ההון, אנו עדים לתהליך מקביל של צמצום הנגישות הפיזית של המתווכים פיננסים לציבור הרחב. בראש ובראשונה, במערכת הבנקאות אשר מצמצמת את מערך הסניפים ובניסיון להרגיל את הציבור הרחב להשתמש בשרותי הדיגיטל לביצוע פעולות. תופעה זו גם בולטת בתחום החיסכון הפנסיוני והביטוח. רק השנה אושר המיזוג של חברת הגמל של הלמן אלדובי לחברת הפניקס (זאת לאחר שהלמן אלדובי התמזג בעצמו עם חברת הגמל של איי.בי.איי).

המיזוג העיקרי השנה היה של חברת פסגות לאלטשולר שחם. אינו דן בהיבט ארוך הטווח של השפעת מהלכים אלו על התחרות, אלא בדגש על השירות לקהל הרחב. השפעת צמצום סניפים וצמצום ספקים בתחום חסכון ארוך הטווח, יביא בהכרח לפגיעה בשירות וביכולתם של משקיעים ומשקיעות, חוסכים וחוסכות, לתכנן את עתידם הפיננסי כראוי.

נושא הביטחון הכלכלי והתכנון הפיננסי הנו אתגר קשה, הרקע לקושי מגיע מאוריינות פיננסית נמוכה במערכת החינוך. נושא החינוך הפיננסי מאוד מסובך ומחקרים רבים בעולם מטילים ספק במידת היעילות בלימוד התחום בגילאים בהם ילדים לומדים במערכת החינוך.

לאחרונה פורסם מסמך שהוכן ע"י מרכז המחקר של הכנסת ונכתב עבור חברת הכנסת שרון השכל, יושבת-ראש ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת. במסמך מובא תחילה רקע כללי על תחום החינוך הפיננסי וסקירה של התפתחותו בעולם ובישראל החל מראשית שנות האלפיים. לאחר מכן מוצגת תמונת מצב עדכנית בנוגע לחינוך הפיננסי במערכת החינוך בישראל וכן מוצגת פעילותם של גופים מדינתיים שונים בתחום זה. לבסוף מוצגים בתמציתיות כמה אתגרים העומדים בפני קידום החינוך הפיננסי בישראל ובכלל. **ברצוני לרכז את הנקודות העיקריות, אשר להבנתי הן החשובות:**

במסגרת רפורמת בכר בשוק ההון, נקבע בישראל בחוק ב-2005 כי תוקם קרן ממשלתית לחינוך פיננסי וכי שר האוצר רשאי להתקין תקנות בנושא. ואולם, הקרן לא הוקמה ותקנות לא הותקנו. ב-2011

התקבלה החלטת ממשלה 3926, על הגברת החינוך הפיננסי בישראל, ובה נקבע כי אגף שוק ההון במשרד האוצר יגבש תכנית אסטרטגית לאומית בנושא החינוך הפיננסי וכן תוקם מחלקה ייעודית באגף שתרכז את הטיפול בנושא החינוך הפיננסי. ואולם, אין בהחלטה התייחסות ספציפית למערכת החינוך או למשרד החינוך. ב-2012 פרסם אגף שוק ההון במשרד האוצר אסטרטגיה לאומית לקידום חינוך פיננסי בישראל והחל לגבש תכנית לימודים בנושא בשיתוף משרד החינוך. ואולם, החל מ-2018 אין תקציב לקידום התחום. לפיכך, כפי הנראה, כיום אין בנמצא גוף ממשלתי האחראי לנושא החינוך הפיננסי ומרכז אותו בפועל.

החינוך הפיננסי במערכת החינוך נלמד כיום במסגרת לימודי בחירה או תכנית לימודים נוספת בלבד ולא כתחום חובה. רוב התכניות, הניתנות בכל שלבי החינוך, מצומצמות בהיקפן - יחידות של כ-5 שעות לימוד בשנה. התכנית המשמעותית ביותר בתחום ניתנת במסגרת מקצוע מדעי החברה לתלמידי כיתה י' ובהיקף של 30 שעות שנתיות. מספר התלמידים שהשתתפו בתוכנית בשנה האחרונה שבה היה תקציב מדינה מאושר היה כ-24,000 בלבד.

להבנתי, הנטייה של המתווכים הפיננסים להפנות את החוסכים והחוסכות לתהליך דיגיטלי של ניהול כספים לא תזכה לאמון רב בשנים הקרובות. הסיבות לכך הן אוריינות פיננסית נמוכה וכן ריבוי של מעילות פיננסיות המבוצעות באמצעים טכנולוגיים ובמטבעות דיגיטליים.

בתחום ייעוץ השקעות, ניסיוני המקצועי הנו, שיעוץ רובוטי אינו אפקטיבי כשם שעצות רפואיות באינטרנט אינן תחליף לייעוץ רפואי פרטני ואישי. ייטיבו בנק ישראל, הרשות לני"ע ורשות שוק ההון אם יגבשו מתווה משותף לעמדה ומדיניות לגבי רמת השירות המינימלית המתחייבת מספקי השרות בתחום הפיננסי.

סקירה ותחזית לשנת 2022

בצמיחה כלכלית. במדינות המפותחות מאזני משקי הבית יציבים, שיעור החיסכון אמנם ירד מרמות השיא, אך עדיין גבוה ושיעור ההשקעה ע"י החברות גבוה. אמנם התמיכה הפיסקאלית נמוכה מאשר בימי המשבר, אך הממשלות השונות מקצות תקציבים ומבצעות השקעות התומכות בצמיחה לאורך זמן. בארה"ב הועבר תקציב להשקעה בתשתיות, במו"פ בטכנולוגיה, בתשתיות אינטרנט מהירות ובאנרגיה ירוקה. באירופה הוקצה תקציב להשקעות במחקר וחדשנות דיגיטלית ולמלחמה במשבר האקלים.

בישראל קצב הצמיחה גבוה וצפוי לעמוד על 5.5% בשנת 2022 ע"פ תחזיות בנק ישראל. הצמיחה נתמכת ע"י גידול בהשקעות של המגזר העסקי, גידול בייצוא סחורות ושירותים וע"י צריכה פרטית גבוהה. האינפלציה בישראל נמצאת בטווח היעד ועומדת על 2.3% מתחילת השנה ולכן סביר להניח שהריבית תעלה באופן מתון בלבד וזאת במטרה לנרמל את מדיניות הריבית בישראל במיוחד לאור הצמיחה הגבוהה.

הסיכון העיקרי לתחזית הצמיחה הינו עלייה באינפלציה בשל שיבושים בשרשרת האספקה במקביל לעלייה בלחצי שכר ותגובת הבנקים המרכזיים לך. העלאות ריבית בקצב גבוה מדי יכולות להביא להאטה כלכלית.

ההערכה היא שהאינפלציה צפויה להישאר מעל טווח היעד ואף לעלות במחצית הראשונה של 2022, אך היא צפויה להתמתן בהמשך השנה. התמתנות במחירי המוצרים, כתוצאה משילוב של האטה בביקוש (ירידה בביקוש מצד צרכנים עם הירידה בתמיכה הממשלתית), עליה בהיצע (הרחבת כושר הייצור, חזרה לפעילות של מפעלים) ועלייה בפריון כתוצאה מחדשנות (קיצוז חלק מעלייה בשכר) צפויים לתמוך בסביבת אינפלציה נמוכה יותר בהמשך 2022.

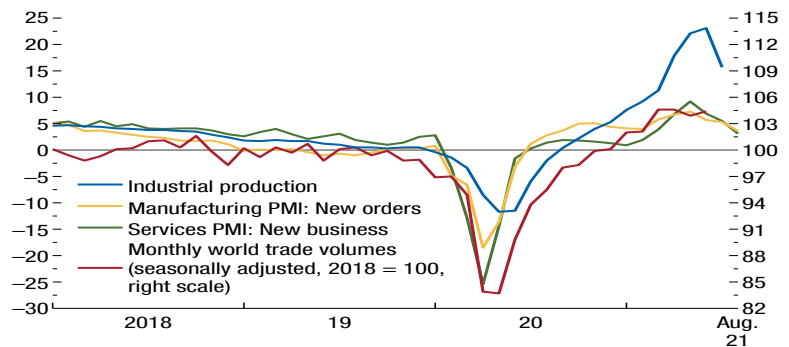
גורם סיכון נוסף הינו התפרצויות/ גלי תחלואה ווריאנטים שונים של Covid-19 והשפעתם על הפעילות הכלכלית. סגרים יכולים להביא להעמקת השיבושים בשרשרת האספקה והמשך עליות מחירים מצד אחד (עליה באינפלציה) ולהאטה כלכלית מצד שני. כעיקרון במדינות המפותחות שיעור ההתחסנות גבוה יחסית ועוזר להתמודד עם גלי התחלואה. עיקר הבעיה הינה במדינות מתפתחות בהן שיעור החיסון

שנת 2021 הייתה שנה של התאוששות מהמגפה, שאופיינה בשיעור צמיחה גבוה של הכלכלה העולמית, מה שהניע עליות שערים חדות במרבית שווקי המניות.

הכלכלה הגלובלית צפויה להמשיך לצמוח גם בשנת 2022 אם כי בקצב נמוך יותר מאשר בשנה החולפת.

ע"פ הערכות קרן המטבע, הכלכלה הגלובלית צפויה לצמוח בשיעור של 5.9% בשנת 2021, אשר צפוי להתמתן לכיוון 4.9% בשנת 2022. שיעור צמיחה זה, עדיין גבוה באופן יחסי לצמיחה הממוצעת בשנים לאחר האטה, כאשר הצמיחה נתמכת ע"י מאזני משקי בית חזקים, צריכה פרטית גבוהה והשקעות הון גבוהות ע"י חברות וממשלות.

Higher-frequency indicators point to softening momentum.

Sources: CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis; Haver Analytics; Markit Economics; and IMF staff calculations.

שנת 2022 צפויה להיות שנה של שינוי במדיניות של הבנקים המרכזיים ממדיניות מרחיבה ואגרסיבית מאוד למדיניות מרוקנת יותר. קצב המעבר ואגרסיביות ההידוק שונים בהתאם לתנאים הכלכליים בכל מדינה. בארה"ב, עקב עלייה משמעותית באינפלציה (+6.8% ב-12 החודשים האחרונים, הרחק מהיעד) הבנק המרכזי בארה"ב הכריז על צמצום תוכנית ההרחבה הכמותית וההערכות הינן שיעלה ריבית בין 2-3 פעמים במהלך 2022. במדינות אחרות בהן קצב האינפלציה גבוה, החל תהליך של נורמליזציה של מדיניות הריבית ע"י העלאת ריבית (לדוגמה קנדה ברזיל) לעומתן, הבנקים המרכזיים באוסטרליה ואירופה עוד רחוקים מתרחיש של העלאת ריבית.

על אף השינוי, מדיניות הבנקים המרכזיים עדיין מרחיבה ותומכת

הריאלית תעלה. קצב צמיחת הרווחים בשנת 2022, צפוי להתמתן משיעור צמיחה של כ-44% בשנת 2021 לשיעור של כ-8% בשנת 2022. מדד ה-S&P500 מאופיין בהטיה למגזר הטכנולוגי, מה שמייקר אותו. בשוק זה, יש מקום להשקיע באמצעות מתן משקל יתר למזדים המשקיעים במניות ערך שתמחורן נמוך יותר וקצב צמיחת הרווחים במרבית הסקטורים גבוה מקצב גידול הרווחים של מניות הצמיחה והטכנולוגיה. לאור השלב במחזור הכלכלי, יש מקום לתת משקל יתר לענף הבריאות שהינו דפנסיבי.

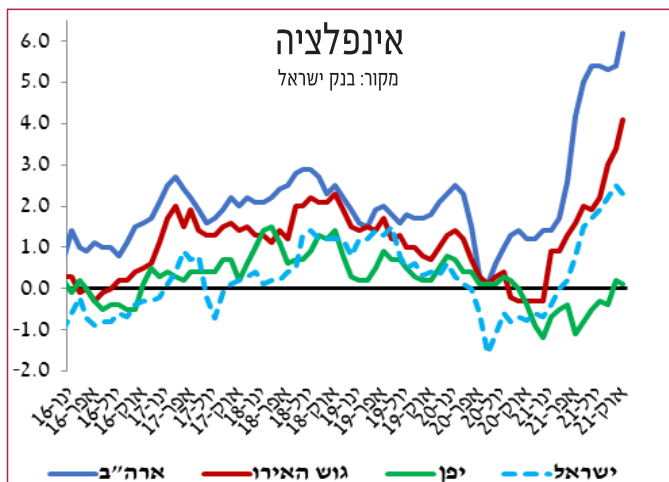
אירופה. הכלכלה האירופאית צפויה לצמוח בשיעור של למעלה מ-4% בשנת 2022 לאחר צמיחה גבוהה מ-5% בשנת 2021. צמיחה זו גבוהה משמעותית מאשר הצמיחה טרום המגיפה. המדיניות של הבנק המרכזי צפויה להישאר מאוד מרחיבה (ההערכה היא שתהליך העלאת ריבית יתחיל בשלב מאוחר יותר מאשר ארה"ב) ותומכת בשוק המניות. השוק האירופאי מתומחר נמוך יותר מהשוק האמריקאי נסחר במכפיל של 15 וצפוי ליהנות מקצב צמיחת רווחים של 65% בשנת 2021 ומקצב צמיחת רווחים של כ-6% בשנת 2022.

שוק המניות באירופה חשוף למניות מחזוריות ומניות ערך ויש לו משקל גבוה לסקטור הפיננסים, תעשייה חו"ג ואנרגיה ועל כן צפוי להניב ביצועי יתר.

שווקים מתעוררים. מניות בשווקים אלו סבלו מביצועי חסר כתוצאה מהתמודדות עם התפרצויות חוזרות ווריאנטים של המגיפה, במקביל לשיעור התחסנות נמוך, כמו גם מהאטה בכלכלה הסינית, התמודדות עם לחצים אינפלציוניים ע"י העלאות ריבית והתחזקות שער הדולר כנגד המטבעות (משפיע על שווקים עם חוב חיצוני גבוה). הלחץ צפוי להימשך כל עוד האינפלציה תהיה גבוהה ותתמוך בהערכות שהריבית בארה"ב תעלה באופן חד יותר. סביר להניח שבהמשך השנה הסביבה תשתנה בעקבות תמריצים כלכליים בסין והתמתנות עליות המחירים ואז יש מקום להגדיל החזקות לאור תמחור החסר בהשוואה לשווקים מפותחים.

בסין, הניסיון לאזן את מנועי הצמיחה ומעבר מכלכלה מוטת ייצוא ונדל"ן המבוסס על אשראי זול לכלכלה יציבה המונעת ע"י צריכה של מעמד הביניים, הביא להאטה ולחולשה בשווקי המניות והאג"ח. רגולציה והגבלת רמת המינוף בענף הנדל"ן, רגולציה על חברות אינטרנט, שינוי מטרות בנושא אקלים ודגש על הנושא החברתי ומניעת אי שוויון הביאו לירידה של כ-50% במניות חברות האינטרנט, ירידות שערים חזקות בשוק החוב הסיני ובחוב לנדל"ן בפרט (בעיקר off shore של המשקיעים הזרים) ומחק את מניות החינוך בתשלום באינטרנט.

לאור ההאטה בצמיחה, נראה שהמשל הסיני ניקוט במדיניות מקלה, מה שתומך בהשקעה באג"ח ומניות בסין במיוחד לאור התמחור נמוך משמעותית משאר שווקי האג"ח והמניות העולמיים. תמחור זה מגלם תשואות צפויות גבוהות המפצות על הסיכון הגבוה. בשוק המניות, העדפה לשוק ה-on shore החשוף באופן מפורז יותר לכלכלה הסינית וגם לחדשנות: אנרגיה ירוקה, רכבים חשמליים, שבבים שיכולים ליהנות מתמיכה ממשלתית.

נמוך ועל כן קיים סיכון להשבת פעילות כלכלית הפוגעת בהן ובמדינות מפותחות.

סיכון נוסף לתחזית הצמיחה הינו האטה כלכלית בסין. הממשל בסין נקט ברפורמות שמטרתן איזון הכלכלה לטווח הארוך על חשבון הצמיחה בטווח הקצר. כבר ניתן לראות מעבר מצמיחה של כ-8% בשנת 2021 לצמיחה צפויה של כ-5.6% בשנת 2022 ע"פ הערכות ה-IMF. האטה זו משפיעה על קצב הצמיחה של הכלכלה הגלובלית וללא התערבות של הממשל הסיני, המשך האטה יכול לפגוע בחסר ובצמיחה העתידית. **האטה בקצב הצמיחה של הכלכלות כתוצאה מתהליך נורמליזציה של הריבית והעוצמה של השינוי יקבעו את ביצועי האפיקים השונים והנכסים בשנת 2022.**

אנו נמצאים באמצע המחזור הכלכלי בו קצב צמיחת הרווחים צפוי להתמתן לעומת שנה קודמת והביצועים של הנכסים צפויים להיות מתונים יותר לאור התמחור הגבוה במדדי המניות, הריביות הנמוכות והמרווחים הנמוכים במקרה של שווקי האג"ח.

מניות

צמיחה כלכלית גבוהה מהמגמה, עלייה ברווחים והעלאות ריבית מתונות ומדודות ע"י הבנק המרכזי, צפויות לתמוך בשוק המניות. המשך צמיחה גבוהה יחסית תומכת בהשקעה במניות ערך ומניות מחזוריות. הסקטורים להם יש מקום לתת משקל עודף הינם סקטור הפיננסים, תעשייה, חו"ג ואנרגיה. על אף משקל היתר שניתן למניות ערך ומניות מחזוריות, יש מקום עדיין לשלב מניות טכנולוגיה שתהווה בסיס לפעילות ולהתנהלות העתידית ונסחרות בתמחור סביר.

ארה"ב. שוק המניות בארה"ב הניב ביצועי יתר על פני השווקים המפותחים ועלה בשיעור של כ-25% בשנת 2021. מדד ה-S&P500 נסחר במכפיל של 21, המגלם תשואה ממוצעת צפויה מעט נמוכה מ-5%. תשואה זו עדיין מגלמת פרמיית סיכון גבוהה יחסית בהשוואה לריבית הריאלית ל-10 שנים אשר צפויה להצטמצם ככל שהריבית

סקירה ותחזית לשנת 2022

המשך מעמ' קודם <<

כנגד שיעבוד ראשון על נכסים) על מנת לקבל תזרים קבוע גבוה יחסית לשוק הסחיר, ברמת תנודתיות נמוכה.

לסיכום:

ההתרחבות הכלכלית צפויה להימשך לתוך 2022 והעוצמה שלה תיקבע ע"י התגובה המוניטרית לאינפלציה, ההצלחה של הממשל הסיני לאזן את הכלכלה ובכפוף להתמודדות ולהתפתחות המגיפה. בשל התמחור הגבוה של שוק המניות, התנודתיות צפויה לעלות בטווח הקצר כתגובה לאיומים הנ"ל. שוק המניות, על אף תימחורו הגבוה, צפוי להניב תשואות עודפות על שוק האג"ח בו יחסי סיכון/סיכוי אינם מתגמלים. עם זאת, יש לצפות לביצועים מתונים יותר בשווקי המניות מאשר בשנה החולפת. בתיק המניות יש מקום לשלב בין וחברות שתינה מהחזק של הכלכלה בטווח הקצר, חברות צמיחה וטכנולוגיה שיהוו בסיס לפעילות והתנהלות עתידית, הנסחרות במכפילים סבירים ושילוב סקטור הבריאות כסקטור דפנסיבי בשלב זה של המחזור. ההשקעה צריכה להתבצע בחברות איכותיות בעלות מאזנים חזקים שיכולות לשרוד תקופה של האטה, תוך פיזור גבוה. עדיפות לניהול אקטיבי וסלקטיבי וניצול הזדמנויות באפיקים השונים. את החוב הסחיר יש להשקיע ברמת סיכון נמוכה, אשר תאפשר ניצול הזדמנויות בעתיד במידה של תנודתיות ועליית תשואות, תוך שילוב מכשירי חוב סחירים שבהם התשואה מצדיקה את הסיכון. יש מקום לשלב חוב לא סחיר שיספק מקור לתשואה ויקטין את התנודתיות של תיק ההשקעות.

קבלת החלטות השקעה והקצאת נכסים צריכה להיות מבוססת על סמך תמחור הנכסים בהתאם למאפייני כל לקוח בבחינת מטרות ההשקעה, מידת שגאת הסיכון ולא מושפעת מתנודתיות השוק.

ישראל. שוק המניות הישראלי הניב ביצועי יתר על מירב שווקי המניות בעולם הודות לצמיחה חזקה של המשק הישראלי. מדד ת"א 125 עלה מתחילת השנה בכ-27% אך הוא אינו יקר. המדד נסחר במכפיל מעט נמוך מ-17 ומגלם תשואה צפויה ממוצעת של כ-5.8%. שוק המניות ימשיך להיתמך ע"י התנאים שתמכו בו במהלך 2021 ואנו רואים מקום להמשיך לתת לו משקל גבוה בתיק המניות. ריבית בנק ישראל צפויה לעלות באופן מתון בלבד ולהישאר נמוכה לאורך זמן, הצמיחה צפויה להישאר יחסית גבוהה וגידול בהקצאה למניות בעקבות ביטול האג"ח המיועדות בקרנות הפנסיה צפויים להמשיך לתמוך בשוק המניות המקומי.

חוב

הריבית הריאלית על אג"ח ממשלתי בישראל ובחול הינה שלילית. כתוצאה מהערכה שההרחבה הכמותית לקראת סיום והערכה שהריבית תעלה, שוק האג"ח המדורג בחול בארה"ב ירד במהלך 2021 (-1.26%). מדד אג"ח מדורג נסחר בתשואה של 2.35%, המגלמת פרמיית סיכון של פחות מ 1% מעל האג"ח הממשלתי במח"מ זהה. אג"ח HY נסחר בתשואה של 4.48 ומרווח של 3.26 מעל הממשלתי, המגלמת ריבית נמוכה ופרמיית סיכון שלא מפצה על הסיכון, על אף ששיעורי חדלות הפירעון צפויים להיות נמוכים.

הפסקת תוכנית הרכישות, צפי לעליית ריבית וכתוצאה מכך עליית תשואות, ייפגעו בביצועי אג"ח ממשלתיות ובאג"ח חברות.

על מנת להעלות את התשואה של תיק האג"ח, יש מקום לגוון את תיק החוב הסחיר באמצעות שילוב חשיפה לשוק האג"ח בסין, senior loans, הלוואות מאוגחות (CLO), מניות בכורה וחוב נחות בהם יחסי סיכון / סיכוי מתגמלים יותר.

האג"ח המדורגות בתל אביב (תל בונד 60) נסחרות בתשואה שלילית של -0.8% לאחר עלייה של קרוב ל 8% במהלך 2021. על אף שבארץ צפויה עליית ריבית מוגבלת בלבד, בהינתן רמות התשואה באג"ח חברות מדורג ובהינתן המרווחים הנמוכים, יחסי הסיכון סיכוי אינם מתגמלים ועל כן אנו ממליצים להשקיע במח"מ קצר ובדירוגים גבוהים תוך ניצול הזדמנויות במקרה של עלייה בתנודתיות וכתוצאה מכך עלייה בתשואות.

ע"ח חוב סחיר יש מקום לשלב חוב, שאינו סחיר ברמות ביטחון גבוהות

תחזית ארוכת טווח אפיקי השקעה

אפיק/נכס	תשואת חסר	ניטרלי	תשואת יתר	שינוי מרבוען קודם
שווקי מניות				
ארה"ב		●		□
ישראל			●	□
מתעוררים		●		▾
אירופה		●		□
שוק האג"ח				
ישראל ממשלתי	●			□
ישראל חברות	●			
דירוג השקעה	●			
ישראל לא מדורג	●			
ארה"ב ממשלתי	●			□
חברות דירוג השקעה ח"ל	●			
הלוואות בכירות סחירות		●		
חברות ח"ל לא מדורג	●			
אג"ח מתעוררים		●		
אלטרנטיבי			●	□

הנתונים נכונים לתאריך 12.12.2021

OUR PERSONAL FINANCIAL
ADVICE BEGINS WITH ONE QUESTION:

WHAT
MATTERS
TO YOU?

juliusbauer.com

Julius Baer Financial Services (Israel) Ltd., 46 Rothschild Blvd., Tel Aviv, T +972 (0)3603 9200
Julius Baer Financial Services (Israel) Ltd. (JBFS) is licensed by the Israel Securities Authority to provide its clients with investment marketing and portfolio management services in Israel and overseas. JBFS also acts, under a permit issued by the Bank of Israel, as the representative office in Israel of Bank Julius Baer & Co. Ltd. (Bank). The Bank, and JBFS's activities as a representative office, are supervised by the Swiss regulator and are not subject to the supervision of the Supervisor of Banks at Bank of Israel.

Julius Bär
YOUR WEALTH MANAGER

עידן חדש בתחום בנקאות האשראי

האם המטרות הושגו?

במסגרת דו"ח שנתי של בנק ישראל בנושא זה לוועדת הכלכלה הוצגו מסקנות ביניים של 3 מחקרים שבחנו את ההשפעות של הרפורמה:

1. **תמורות בניידות הסל הבנקאי** - ללקוחות יש נטייה לצרוך מגוון שירותים פיננסיים בסיסיים כ"סל שירותים" ולכן גובר הסיכוי שייטלו אשראי מהבנק שבו הם מנהלים חשבון עו"ש בהשוואה למוסד אחר. בנוסף, נטל הטרחה והזמן שכרוך בהעברת חשבונות בין בנקים שונים וחשיבות האמון של הלקוחות בגוף הפיננסי שממנו הם צורכים שירותים, מהווים גם הם חסם למעבר של לקוחות בין בנקים שונים. כדי לבחון את רמת התחרות נדרש, בהתאם לכך, גם לבדוק, האם החלו נוטלי אשראי ללוות לאורך זמן יותר מנותני אשראי שהם לא מנהלים אצלם את חשבון העו"ש שלהם והאם חל גידול במספר הלקוחות שניידו את חשבון עו"ש שלהם לבנק אחר. בין מרץ 2018 לספטמבר 2020 לא חלה מגמת עלייה בניוד החשבונות. בשנה הקרובה צפוי לצאת לפועל פרויקט "מעבר בקליק", שעתידי להקל בצורה משמעותית על פתיחה וסגירה של חשבונות עו"ש. בהתאם לכך ייתכן שלאחר תחילת הפרויקט, שיעור המעברים יעלה.

2. תמורות בפריקות הסל הבנקאי

אפשרות נוספת לביטוי בעלייה ברמת התחרות היא פריקות של הסל הפיננסי: כלומר צריכת מוצרים פיננסיים אחרים מספקים שונים - כמו הלוואות צרכניות, משכנתאות, השקעות וניהול תיק נכסים, פיקדונות, שירותי תשלום וכו'.

הנתונים שהוצגו על ידי בנק ישראל מחולקים לשתי תקופות - בתקופה הראשונה חלה עלייה בשיעור נמוך, בלקוחות שלקחו הלוואה צרכנית שלא מהבנק שבו הם ניהלו חשבון עו"ש. התקופה השנייה מאפשרת לנתח גם נותני אשראי חוץ-בנקאיים (שאינם חברות כרטיסי אשראי) ומצביעה על שיעור גבוה יותר של נוטלי אשראי הנוטלים אשראי מנותן אשראי שבו הם לא מנהלים חשבון עו"ש. עם זאת, אין מגמת עלייה חדה במדד זה.

3. פרמיית לקוח שבוי

הכוונה במונח לקוח שבוי הנה ללקוח שמנהל את חשבונותיו בבנק אחד בלבד. אותו לקוח יעדיף להסתפק באשראי באותו הבנק

אחת הרפורמות המשמעותיות שהוביל בנק ישראל בשנים האחרונות נוגע למתן דרוג אשראי לכל אזרח. מטרתו של הבנק הייתה להנגיש את המידע בדבר יכולת ההחזר של הלווה ובדרך זו לאפשר לשחקני אשראי חדשים להתחרות על מתן אשראי במחיר נמוך יותר. המגבלה של כניסת שחקנים חדשים לתת אשראי נוגעת למידע השמור בבנקים ובחברות כרטיסי האשראי בדבר איתנותו הפיננסית של הלווה הפוטנציאלי.

הרפורמה יצאה לדרך טרם תקופת הקורונה ומשכך חל עיכוב ביישומה. אך כיום התהליכים אליו בנק ישראל כיוון יוצאים לדרך וניתן לראות את יישומה והשפעתה של הרפורמה.

מערכת נתוני אשראי הוקמה על ידי בנק ישראל מתוקף חוק נתוני אשראי, התשע"ו-2016 כחלק מהצעדים לקידום התחרות בשוק האשראי בישראל. המערכת אוספת נתונים לגבי התחייבויות האשראי של יחידים, אזרחי ותושבי ישראל, וכן לגבי אופן הפירעון של התחייבויות אלה. מקורות המידע שמדווחים את הנתונים למערכת הם בעיקר גופים שעוסקים במתן אשראי. נתוני האשראי (שמופרדים מפרטי הזיהוי של הלקוחות לצורך פיתוח מודלים), נשמרים במאגר ייעודי בבנק ישראל.

מודל לדירוג אשראי הוא אמצעי להערכת היכולת של לקוח לעמוד בהתחייבויותיו ולפרוע את חובותיו בזמן.

באמצעות המודל ניתן לחשב דירוג אשראי עבור כל לקוח ולהעריך את ההסתברות שאותו לקוח יוכל לעמוד בהתחייבויותיו. דירוג אשראי גבוה משקף סיכון נמוך עבור נותן האשראי ולכן הוא יאפשר ללקוח לקבל תנאים טובים וריביות נמוכות יותר.

המטרות שלשמן נחקק החוק והוקמה מערכת נתוני אשראי הן:

- הגברת התחרות בשוק האשראי הקמעונאי
- הרחבת הנגישות לאשראי
- צמצום ההפליה במתן אשראי והפערים הכלכליים
- יצירת בסיס מידע לא מזהה שימש את בנק ישראל לשם ביצוע תפקידיו.

עם בנקאים זמינים לשירות אנושי מסביב לשעון בטלפון ובצ'אט" **האנשים:** צוות הבנק הדיגיטלי הראשון מונה כיום למעלה מ- 170 אנשים, רובם אנשי פיתוח. יו"ר הבנק הוא שוקי אורן, מנכ"ל הבנק הוא גל בר דעה, ושניהם מובילים יחד צוות ניהולי עם ניסיון עשיר במערכת הבנקאית והטכנולוגית. מעצבים, מפתחים, אנשי דאטא, בנקאים - כולנו כאן למען מטרה אחת - לבנות את הבנק שהיינו רוצים להיות הלקוחות שלו. להיות אלו שפותרים את מערכת היחסים הסבוכה שלנו עם הכסף שלנו, שעושים את הדברים פשוט". **האם אנחנו בפתחה של מהפכה צרכנית בתחום הבנקאות? ימים נידו, מאחלים לבנקאים החדשים המון בהצלחה!!!**

מהאפשרות של לפתוח חשבון בבנק אחר. הבנק עצמו מטיב לנתח את יכולת ההחזר של הלקוח מאחר וכל המידע אודות יכולת ההחזר של הלקוח בידיו. מחקר שנערך בשיתוף עם בנק ישראל מוצא שהפרמיה שאותה שילמו לקוחות שבויים (שנוטלים אשראי מבנק שבו הם מנהלים את החשבון העו"ש היחידי שלהם), הצטמצמה באופן מובהק לאחר הקמת המאגר.

לסיכום, התמונה העולה ממסקנות בנק ישראל הנה שמוקדם מדי כדי להגיע למסקנה שמערכת נתוני האשראי משיגה את מטרתה. סביר להניח שמשבר הקורונה יצר עיכוב בהשגת התוצאות הרצויות. ככל שהזמן יעבור והציבור הרחב ישכיל להבין את יתרונות המערכת לשיפור התנהלותו הפיננסית ויכולת המיקוח שלו מול המערכת הבנקאית, כך נראה את ההשפעה מהר יותר בירידת מרווחי האשראי.

האם הבשורה תגיע מהקמת בנק חדש בישראל לאחר 43 שנה?

השבוע פורסם בכלכליסט שהבנק הדיגיטלי החדש גייס 120 מיליון דולר ממשקיעים בינלאומיים ומקומיים, לפי שווי של 320 מיליון דולר. הבנק שהנמצא בשליטת פרופ' אמנון שעשוע, מנסה לגייס ממשקיעים זרים 100 מיליון דולר, לפי שווי של כמה מאות מיליוני דולרים. עם המשקיעים הבינלאומיים נמנים הבנק השוויצרי יוליוס בר, ענקית הטכנולוגיה Tencent וקבוצת הפיננסים היפנית SBI. המשקיעים המוזכרים רכשו פחות מ-5% מהבנק, זאת מאחר שאחזקה גדולה יותר היתה מצריכה היתר מיוחד של בנק ישראל. לשלושת המשקיעים שמובילים את הסבב מצטרפים משקיעים נוספים, ובהם קרן ההשקעות האמריקאית West Coast Equity Partners, קופת הגמל של עובדי האוניברסיטה העברית והקרן הסינגפורית Far East Ventures.

אני ממליץ לכם להכנס לאתר אינטרנט של הבנק כדי ללמוד על חזונו. בין היתר מפרסם את הדברים הבאים:

"כך נולד הבנק הדיגיטלי הראשון. בנק שלם, עם כל מה שיש לבנק להציע, 100% דיגיטלי,

על Closed End Funds שמעתם?

וגם באלו שהם בעלי אופי פחות נזיל, אשר לא פעם מפצים בפוטנציאל תשואה אטרקטיבי על חוסר הסחירות ו/או הנזילות. יתרון נוסף למבנה הסגור, טמון בכך שמנהל הקרן אינו צריך לדאוג מפדיונות או גיוסים במהלך ימי המסחר וכך למעשה ניתן לבנות אסטרטגיה ארוכת טווח אשר אינה מושפעת מפסיכולוגיה של המשקיעים בטווח הקצר. ה-CEF הינן בעלות מוניטין של קרנות המחלקות דיבידנדים בשיעורים גבוהים (אחת לחודש או רבעון בהתאם לתשקיף הקרן) ועל-כן עולם זה מושך אליו משקיעים רבים המעוניין לייצר הכנסה פאסיבית ומשמעותית מהשקעותיהם.

עיקר המשקיעים במוצרים אילו הם מנהלי עושר, פמילי אופיס, מנהלי תיקי השקעות ומשקיעים מסווגים - ופחות משקיעי ריטייל. לפיכך, אפיק זה מסוקר באופן פחות שוטף ועקבי ע"י אנליסטים ולא פעם ניתן למצוא בו עיוותי מסחר והזדמנויות השקעה אטרקטיביות. מהו למעשה עיוות מסחר? כפי שנוכל לראות בגרף הבא, כאשר קרנות נסחרות בשוק בדיסקאונט (לעיתים גם של עשרות אחוזים) ביחס לשווי הנקי של נכסי הקרן (NAV) - הפער/ הדיסקאונט עשוי להיסגר ע"י זרז catalyst:

בעולם המודרני קיימים מספר רב של מוצרים ונכסים פיננסיים, כגון: קרנות נאמנות, ETF's, קרנות גידור, Spac's, ריטים - והרשימה עוד ארוכה. בישראל, נכסי ה-Closed end funds פחות מוכרים על אף שתחת מסגרת זו מנהלות בעולם מאות קרנות ובהיקף של מאות מיליארדי דולרים.

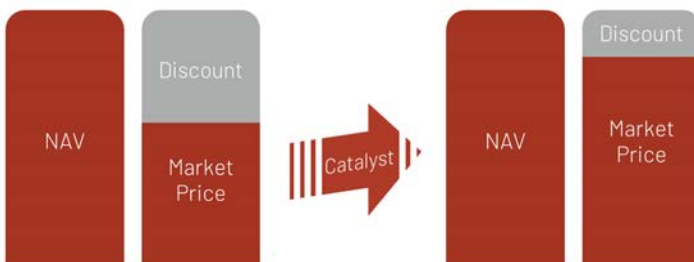
מה הן Closed End Funds (או בקיצור CEF)?
 מדובר למעשה במבנה משפטי להשקעות משותפות, כאשר בדומה לקרן נאמנות גם במבנה זה המשקיעים מחזיקים יחידות השתתפות בקרן ונהנים מתשלומי הדיבידנדים המחולקים ומהרווח (או ההפסד) שחברת הניהול של הקרן הצליחה לייצר באמצעות אסטרטגיית השקעה שונות ומגוונות. בשונה מקרנות נאמנות פתוחות, CEF מגייסות את ההון המהיבבור במסגרת הנפקה ראשונית בבורסה (IPO) ולאחריה המסחר ביחידות ההשתתפות נעשה בשוק המשני ממש כמו כל מניה - כך שלמעשה, משקיע אשר מעוניין לממש את השקעותיו ימכור את יחידות ההשתתפות שלו במהלך יום המסחר בבורסה למשקיע אחר ולא בחזרה למנהל הקרן, כפי שקורה בקרנות נאמנות רגילות.

מאפיינים נוספים המייחדים את ה-CEF (Closed End Funds):

מכיוון שמחיר ה-CEF נקבע במהלך יום המסחר ע"י עסקאות בין משקיעים, נוצרים שני שוויים:

1. השווי הסחיר. שווי זה נגזר מהמחיר בו נסחרת הקרן בבורסה;
2. ה-NAV - שווי הנכסים הנקי שה-CEF מחזיקה. ומכאן, מניות ה-CEF נסחרות בשני מצבים עיקריים:
  1. בפרמיה - מצב שבו המחיר הסחיר יקר יותר מהשווי הנקי של הנכסים;
  2. Discount / בנכיון - מצב שבו שווי הנכסים הנקי גבוה יותר מהמחיר הסחיר של המניה.

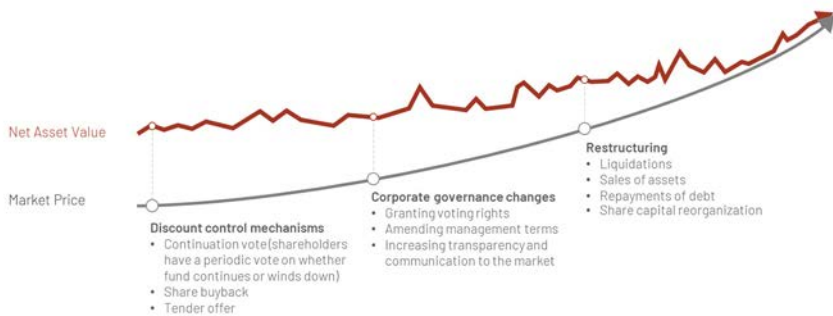
מה הם היתרונות המרכזיים בהשקעה ב-Closed End Funds?
 המבנה "הסגור" מאפשר למנהל הקרן להשקיע במגוון רחב של נכסים

הפוטנציאל של current

משקיעים מתוחכמים ומנוסים יודעים לזהות את אותו catalyst אשר צפוי להביא לסגירת הפער בין המחיר הסחיר בשוק לבין שווי ה-NAV.

קיימים מספר רב של זרזים היכולים להביא לסגירת הפער/

הדיסקאונט, להלן מספר דוגמאות:

Continuation vote - בחלק מהקרנות, אחת לתקופה מתקיימת הצבעת בעלי מניות על המשך פעילות הקרן. במידה והוחלט על סגירת הקרן הנכסים נמכרים בשוק החופשי והמשקיעים נהנים מהצפת ערך.

REDEMPTION OPTION - בחלק מהקרנות,

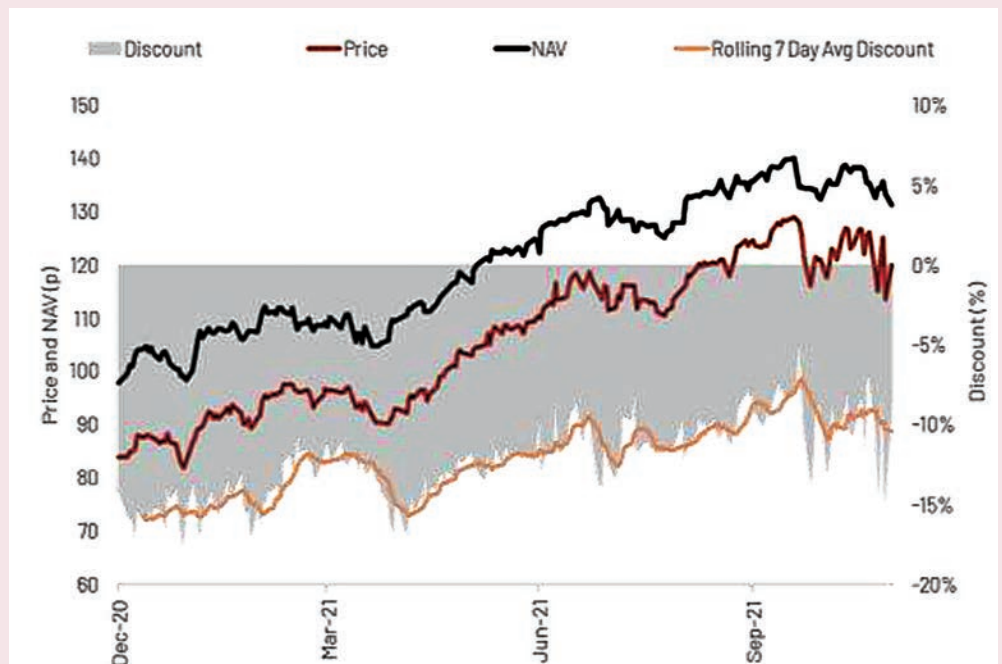
במידה והן נסחרות מתחת למחיר הנכסי לאורך זמן למשקיעים עומדת אפשרות לפדות את מניותיהם

ב-NAV או בדיסקאונט קטן ביחס ל NAV. אקטיביזם - שינויים מבנים הנכפים על מנהל הקרן; קנייה חוזרת של מניות BUY BACK, תחנות יציאה ב-NAV המוגדרות מראש; מועד חלוקת הרווחים/ריביות התקופתית מתקרב.

India Capital Growth

India Capital Growth הינה קרן סגורה המשקיעה במניות צמיחה הודיות.

הגרף מימין מראה את השינוי במחיר הסחיר של ה-CEF במחיר ה-NAV והדיסקאונט בשנה האחרונה של India Capital Growth: בחודש מרץ הדיסקאונט הגיע לשיעור של מעל ל-15% בעוד שלפי תנאי הקרן בסוף השנה, (כלומר ממש בעוד מספר ימים ממועד כתיבת מאמר זה) תהיה למשקיעים אפשרות למכור את יחידות הקרן בחזרה למנהל הקרן בדיסקאונט של 6% בלבד, כלומר ברווח של 9% באותה נקודת זמן, או להמשיך להחזיק ביחידות.

כפי שציינתי בראשית מאמר זה, בעולם המודרני קיימים מוצרים פיננסיים רבים ולכל מוצר התנאים אשר מייחדים אותו. כיום, בסביבת הריבית האפסית וכששווקי המניות שוברים שיאים חדשות לבקרים, קשה מאוד למצוא השקעות המתומחרות באופן אטרקטיבי, אך בעולם ה-Closed End Funds קיימות לא מעט קרנות הנסחרות בדיסקאונט ובמחירים אטרקטיביים למדי. חשוב לזכור שבכל השקעה קיימים סיכונים רבים אשר לעיתים אינן ידועים וברורים ועל כן בכל קבלת החלטת השקעה יש להיוועץ עם גורם אשר מוסמך לעשות כן.

מדור חוק ומשפט

עו"ד אביחי אהרונוף

מה יעלה בגורלה של צוואה הדדית כאשר מתברר, כי אחד המצווים בה לא היה כשיר לערוך צוואה?

לבצע חלוקת רכוש לילדיהם בעודו בחיים. באופן כללי נאמר, כי צוואות הדדיות כפופות לכללים מסוימים ולתנאי ביטול מסוימים שחלקם ניתנים להתניה בהסכמת הצדדים. כאשר אדם עורך צוואה ניתן לבקש מבית המשפט שלא ליתן צו לקיום צוואתו, לאחר פטירתו, בטענה שאותו אדם לא היה כשיר לערוך צוואה (ובשל טענות אחרות). במקרה בו בית המשפט יגיע להחלטה, שאכן אותו אדם לא היה כשיר לערוך צוואה הוא יכול להורות על כך שהיא בטלה ולא לתת צו לקיומה ואז תחול צוואה קודמת שערך (בהנחה שהיה כשיר שעה שערך אותה) או הסדרי הירושה על פי דין.

תשובה לשאלת השלכות חוסר כשירותו של מצווה הופכת מורכבת יותר עת מדובר בצוואה הדדית ואדגים להלן: אברהם ושרה בני זוג וערכו צוואות הדדית במסגרתן הורישו האחד לשני את רכושם ולאחר מכן כל אחד מהם הוריש את הרכוש לשלושת ילדיהם לא בחלקים שווים. אברהם הלך לעולמו וכלל רכושם עבר במלואו לשרה, על יסוד הוראות הצוואה ההדדית. שרה מילאה את ימיה והלכה לעולמה וכעת עולה טענה, ששרה לא הייתה כשירה לערוך צוואה. היא וטענה זאת תתקבל תהיה לכך השלכה בהתייחס לרכוש שהוריש אברהם לשרה, שהרי אברהם לא היה עושה כן אם היה יודע, שייקבע שצוואתה של שרה אינה תקפה ולכן עזבונה יחולק על פי דין ולא על פי הוראות צוואתה (כך שילדיה יירשו את עזבונה בחלקים שווים) ולא כפי שביקשו אברהם ושרה להוריש. מקרה, שהגיע לבית המשפט המחוזי, עוסק במקרה דומה בו יצחק ורבקה היו הוריהם של שישה ילדים וערכו צוואה

מושכלות יסוד בדיני הירושה הינן, שלאדם קיים החופש לצוות והמצווה לקיים את דברי המת ובתי המשפט עושים מאמץ ליישם זאת לאחר שהם למדים את עובדות המקרים המגיעים לפנייהם בדיעבד ומנסים להתחקות אחר הנסיבות וזאת כאשר המצווה אינו יכול להופיע בפניהם. בשנת 2005 תוקן חוק הירושה, התשכ"ה-1965 ובתיקון זה הוסדרה האפשרות של שני מצווים לערוך צוואה הדדית במסגרתה מסתמך כל אחד מהמצווים על צוואתו של המצווה השני. כדוגמה נביא בני זוג נשואים, שיש להם שלושה ילדים ומבקשים בפטירת הראשון מהם להעביר את כל רכושו לבן הזוג הנותר ולאחר פטירת בן הזוג הנותר להעביר את רכושם לשלושת ילדיהם בחלוקה מסוימת. בהורשה בדרך זאת, כל אחד מבני הזוג המצווה זאת בצוואתו מסתמך על כך, שכן זוגו מצווה ציווי דומה בצוואתו כדי שמי מהם שיוותר בחיים לא יצטרך

שערו בנפשכם סיטואציה בה אדם הוריש בצוואה מוקדמת את כל רכושו לבת זוגו אותה עת (לא במסגרת צוואה הודדית). לימים עלו יחסיהם על שרטון והם נפרדו. לאחר מכן, הכיר אותו אדם את אהבת חייו והם חיו יחד שנים רבות וערכו צוואה הודדית. לאחר פטירתם התקבלה טענת אחד היורשים, שהאשה לא הייתה כשירה לערוך צוואה ולכן בוטלה הצוואה ההודדית שערכו. כאשר מגיעים לבחון אלו ציוויי הורשה יחולו הרי שהצוואה המוקדמת בה הוריש את אותו אדם כל רכושו לבת זוגו הראשונה יחולו, ככל שצוואה זאת לא בוטלה כדין.

דוגמאות אלו הינן בבחינת ראשית טעימה מהסוגיות שעלולות להיווצר בהורשה גם במקרה בו ביקשנו ודאות בדרך של עריכת צוואה הודדית ולכן, חשוב לערוך תכנון הון משפחתי במסגרתו תשאלנה השאלות ותתקבלנה התשובות, שיציגו את התמונה המלאה למצב הדברים וכך יהיה ניתן להימנע מ"תאונות ירושה" מסוג זה.

עו"ד אביחי אהרונוף מומחה בתחומי תכנון ההון המשפחתי למשפחות עתירות הון ומשפחות מן הישוב (הכולל: צוואות חכמות, ייפוי כח מתמשכים, נאמנויות, העברה בינדורית, נדל"ן ועוד) ובמשפט מסחרי (מקומי ובינלאומי) ומייצג חברות ציבוריות, פרטיות ויחידים. פרטי התקשרות: www.aharonoff-law.com, טלפון: 050-7676715
*החיבור נכתב בלשון זכר ואולם מתייחס לשני המינים.
**המידע המופיע למעלה אינו בגדר ייעוץ משפטי למקרה ספציפי או המלצה וכל מקרה דורש היוועצות בעורך דין.

הודדית בפנינו נותרו במסגרתה הורישו נכס מסוים לילד אחד כאשר לבן הזוג הנותר העניקו זכות מגורים בנכס לכל ימי חייו בן הזוג הנותר (להלן - "הצוואה הנוטריונית"). עוד נקבע, בהתייחס לזכויות בנכס אחר שהעניק יצחק לבנו במתנה, שככל שמתנה זאת לא תירשם עד פטירת האב יהיה הבן רשאי לרשום את זכותו בנכס בטאבו על יסוד הצוואה. לאחר פטירת בני הזוג טען נכדם, כי קיימת צוואה מאוחרת, לצוואה הנוטריונית, שנערכה בפני עדים, ובמסגרתה הוריש יצחק לנכדו את כל רכושו, כלומר הנכס שהוענק במתנה אף הוא חלק מהנכסים שיירש הנכד. הנכד העביר לבית המשפט עותק מהצוואה היות שלא הצליח לאתר את הצוואה המקורית. בית המשפט המחוזי קבע, כי במקרה בו הוכח שאחד מבני הזוג, עורכי הצוואה ההודדית, לא היה כשיר לעריכת צוואה יש להורות על ביטול הצוואה ההודדית, כלומר לבטל את הצוואה של שני בני הזוג.

קביעה זאת שוללת את הוודאות של המצויים במשותף במסגרת צוואה הודדית היות שגם לאחר שבני הזוג ערכו את הצוואה המשותפת הם אינם יכולים להיות בטוחים, שהחלוקה של עזבונם תבצע בהתאם לרצונותיהם, שכן היה ויוכח שאחד מבני הזוג לא היה כשיר לעריכת צוואה, בשעת עריכתה, תבוטל הצוואה ההודדית, שערכו שני בני הזוג (גם הכשיר) ובמקומן תיכנס לתוקף צוואה אחרת שערך (ככל שערך) בן הזוג הכשיר והיה ולא ערך, יחולו הסדרי ההורשה על פי דין, שאינם עולים בהכרח בקנה אחד עם הציוויים שנקבעו בצוואה ההודדית.

Finansim
פיננסים ניהול הון פרטי

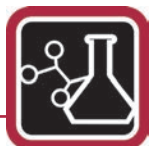
ייעוץ השקעות מתקדם ללקוחות הבנקאות הפרטית

שרותי פמילי אופיס + ייעוץ השקעות מתקדם
ללקוחות הבנקאות הפרטית והבנקאות הבינלאומית

לפרטים נוספים ו/או לקביעת פגישה אישית לא מחייבת:
07777-83000, www.nihulhon.co.il

* תהליך ייעוץ ההשקעות נעשה בהתאמת צרכים אישי ללקוח הן מהיבט התשואות הצפויות והסיכון המתאם לכל משקיע

מרכז טכנולוגיה ומדע

ד"ר שושנה רוז מרסל, מכון דוידסון, מכון ויצמן למדע

גברים בכחול

האל הנוצרי נתפס יותר ויותר כאל של אור, והאור עצמו מחובר מאוד לצבע הכחול, שהוא צבע השמיים. ואכן לראשונה במערב, החלו השמיים ביצירות אמנות להיצבע בכחול. בנוסף, באותה תקופה ממש התפתח מאוד פולחן הבתולה הקדושה מריה, אימו של ישו. על כן, החל מהמאה ה-12 נוהגים לצייר את מריה כשהיא לבושה במעיל כחול או בשמלה כחולה.

הקרבה החדשה הזאת בינו ובין האלוהות חוללה מהפך של ממש במעמדו של הצבע הכחול. במאה ה-13 כבר בחרו מלכי צרפת, ובמיוחד לואי התשיעי (1214-1270) בכחול כצבע המלכות, בתקווה להעמיד כך את עצמם תחת הגנה אלוהית. אותו שינוי נרשם גם בתחום ההלבשה, וכעת בחירה בבגדים כחולים העידה דווקא על השתייכות למעמד החברתי הגבוה ביותר. אצילי צרפת, ובעקבותיהם גם המעמד הבורגני המתפתח, מיהרו לחקות את אנשי המלוכה והתלבשו בכחול.

הכחול כסמן של גבריות

בסוף המאה ה-16, השתנה מעמדו של הצבע הכחול שוב. גם הפעם זה קרה בעקבות תפוחות דתיות, כפי שכבר קרה בימי הביניים, אך נלוו לכך גם פריצות דרך טכנולוגיות בתחום צבעי הבדים הכחולים.

בשנת 1517 הניע הכומר הסקסוני מרטין לותר את תנועת הרפורמציה ועד מהרה התפשטה התנועה הפרוטסטנטית בחלקים רחבים של צפון אירופה. אחת התוצאות של השינוי התרבותי והדתי הדרמטי הזה הייתה צמצום עולם האופנה הגברית. התפיסה הפרוטסטנטית הדוגלת בפשטות הביאה, לדברי חוקרים רבים, להתפתחות הכלכלה הקפיטליסטית. הכלכלן והפילוסוף הפוליטי הגרמני מקס ובר (Weber) טען שעל פי התפיסה הפרוטסטנטית, אומנם גורלו של אדם נגזר מראש, אך מוטב לו לאדם להתאמץ בעבודתו כדי לשפר את הישגיו ולהצדיק את הבחירה מראש. וכך עושר מעיד על כך שהאדם עתיד להגיע לגן עדן, ועוני - לגיהנום. התפיסה הערכית הזאת הניבה תפיסה כלכלית חדשה, שבה תשואה מהשקעה מושקעת שוב ושוב לצורכי רווח.

המצב החדש הזה דרש מגברים לעסוק במלוא המרץ בהצלחה כלכלית ושינה את תפיסת הגבריות. מעתה נדרש הגבר להיות אדם יצרני, המשקיע את משאביו בהשכלה, בעבודה ובעסקים. השינוי הזה בגישה התבטא גם בשינוי בייצוגה של הגבריות. האופנה הגברית נהייתה פשוטה יותר ויותר והשימוש בצבעים הצטמצם

צבע הוא הרבה יותר מאשר התכונות האופטיות, הפיזיקליות והכימיות שלו. ואכן היחס לצבע התקשר לאורך השנים לממדים מגוונים: תרבות, דת, לשון ושפה, מגדר, רגש ועוד. הדבר נכון גם לצבע הכחול, שבמשך זמן רב הפקתו באירופה התפצלה לשני אפיקים עיקריים: לצורכי אמנות ולצביעת בדים. התפתחות הצבע הכחול בטקסטיל הובילה במשך השנים לשינויים ניכרים במשמעותם של בגדים כחולים והפכה אותו לצבע הנלבש ביותר באופנת הגברים ולסמל של גבריות.

מנחיתות לאלוהיות

הצבע הכחול נדיר מאוד בטבע ויש מעט מאוד מינרלים, בעלי חיים או צמחים שאפשר להפיק מהם את הצבע ישירות. עד המאה ה-16 הצבע ששימש לצביעת בדים בכחול, הופק באירופה מאיסטיס הצבעים (*Isatis tinctoria*), צמח דו-שנתי הקרוי guède בצרפתית ו-woad באנגלית. הפקת הצבע מעלי הצמח הייתה מפרכת והניבה חומר שנקרא בצרפתית פסטל (pastel). בימי יוון העתיקה ורומא האיסטיס שימש צמח מרפא והוא תורבת בתהליך שהחל בימי הביניים ונמשך ברנסנס. אך למרות המאמץ הרב שנדרש להפקתו, התוצר הסופי שלו היה מאכזב, מכיוון שעל הבד הצבוע הצבע הכחול נראה דהוי.

תרמילי זרעים של איסטיס הצבעים *Isatis tinctoria*. הצבע הכחול מופק מעלי הצמח | צילום: Nigel Cattlin, Science Photo Library

במשך שנים רבות, עד אמצע ימי הביניים, כחול נחשב באירופה לצבע נחות, עקב האיכות הירודה שלו על הבד והדימוי השלילי שהיה לו כבר ברומא העתיקה. על כן הוא שימש בעיקר לצביעת בגדיהם של בני המעמד הנמוך, העוסקים בחקלאות ובעבודות כפיים.

במהלך המאה ה-11 השתנה מעמדו של הכחול בשדה האמנות, כחלק משינוי עמוק שחל בתפיסה הדתית השלטת בנצרות. כעת,

מלך צרפת לואי ה-14. בתקופתו נותרה אופנת הגברים צבעונית וססגונית | מקור: ויקיפדיה, נחלת הכלל

סופה של אופנת הגברים

אולם הצלחת מאמציהם של לואי ה-14 וממשיכי דרכו הייתה זמנית בלבד, והלחץ התרבותי והדתי לפישוט בגדי גברים נותר חזק ורב השפעה. בתחילת המאה ה-18 אימצו בהדרגה גם צרפת ושאר מדינות אירופה אופנה גברית שנעשתה פשוטה יותר ויותר, עד שהאופנה הגברית הגיעה לקיבעון ולמעשה לסופה במאה ה-19. אומנם גברים המשיכו ללבוש בגדים, אך עיצובם נותר יציב, בניגוד לאופנה הדורשת שינוי מתמיד בלבוש.

בד בבד התפתחו נורמות מגדריות חדשות שבמסגרתן נשים הורשו ליהנות מחופש אופנתי ובעונני גדול, בעוד הגברים נאלצו להתמסר לבגדים כהים ואחידים. במצב הדברים הזה, הצבע הכחול זכה לעדנה מחודשת.

בנוסף, בשנת 1704 גילה הצייר ויוצר הצבעים הברלינאי יוהן יקוב דיזבך (Diesbach), בעת שעבד במעבדתו של האלכימאי יוהן קונרד דיפל (Dippel), את הכחול הפרוסי, שנחשב לצבען (פיגמנט) הסינתטי הראשון בעולם. לראשונה נמצאה דרך לייצר צבע כחול באופן מלאכותי, על ידי תגובה כימית שיצרה תרכובת של ציאניד וברזל. עד מהרה התפתחה תעשייה גדולה של צביעת בדים בכחול פרוסי, שפעלה במקביל לתעשיית האינדיגו.

בעקבות כל אלה, גברים הרבו ללבוש כחול במאה ה-18. הצבע הכחול קיבל חיזוק נוסף כשהזרם הספרותי הרומנטי אימץ אותו בזכות מעילו הכחול של ורתר הצעיר, גיבור "ייסורי ורתר הצעיר" של גתה, שהתפרסם בשנת 1774. הצלחתו של הרומן ותרגומו לשפות רבות עודדו גברים רבים באירופה לבחור ללבוש מקטורן או מעיל כחול.

עלייתו המטאורית של הכחול באופנת הגברים נמשכה במלוא עוזו גם במאה ה-19. תרמו לכך גם חידושים טכנולוגיים שאפשרו להפיק חומרי צבע כחולים לבדים באופן סינתטי. בשנת 1826 גילה הכימאי הצרפתי ז'אן-בטיסט גימה (Guimet) דרך תעשייתית חדשה להפיק צבען כחול, אך סירב לחשוף את נוסחת צבעו. שנתיים לאחר מכן פענח הכימאי הגרמני כריסטיאן גמלין

מאוד. פלטת הצבעים הפרוטסטנטית סבבה בעיקר סביב לבן וגוונים כהים, ובכללם כחול. הפרוטסטנטיות הבטיחה אפוא את קידום הכחול, שהפך לצבע "מהוגן" עבור גברים.

צבען האינדיגו מופק מהשיח *Indigofera tinctoria*. זול, שימושי ואיכותי יותר מקודמיו | צילום: KorradolYamsatthm, Shutterstock

באותה עת הגיע לאירופה אמצעי חדש לצביעת בדים בצבע כחול. פתיחת נתיבי מסחר חדשים למזרח הרחוק ולאפריקה הביאה לאירופה את צבע האינדיגו, המופק משיח האינדיגו (*Indigofera tinctoria*). הפיגמנט החדש צבע טוב יותר בדים מהאיסטיס וגם היה זול יותר. על כן, הזמינות הגוברת של הפיגמנט הכחול, לצד תהליכי השינוי הכלכלי והדתי, האיצו את התפשטות השימוש בצבע הכחול במלתחה הגברית. בעקבות זאת, צמח האיסטיס, שהיה עד אז המקור הזמין היחיד לכחול באירופה ירד מגדולתו ואיתו התמוטטה תעשיית צביעת הטקסטיל שצמחה סביבו.

אולם בצרפת, צמצום האופנה הגברית נתקל בהתנגדות עזה, גם מבחינת תפיסת המלתחה הגברית וגם ביחס אל האופנה כמנוף כלכלי. במהלך עשרות שנות שלטונו של המלך לואי ה-14, מעלייתו לשלטון בפועל ב-1661 עד למותו ב-1715, עברה צרפת מהפכה מסחרית ותרבותית והפכה למעצמה האירופית הבולטת ביותר באותה תקופה. בין השאר לואי גמר אומר להפוך את ארצו למקור הסמכות המוחלט בנושאי סגנון וטעם בכל התחומים, ובכלל זה האופנה, ולפתח בה תעשיית טקסטיל והלבשה משגשגת.

כתוצאה מכך, אופנת הגברים הצרפתית נותרה צבעונית ומקושטת למרות צמיחת הפרוטסטנטיות. מדינות רבות במזרח אירופה - כולל רוסיה, וכן איטליה וספרד הקתוליות בדרום, ראו בצרפת מודל לחיקוי והגברים בהן אימצו את האופנה הצרפתית המסוגנת.

הסוּוטשירט (מיצע) והטרנינג (אימונית). עם התבגרותם של הצעירים הללו, משנות ה-80 ואילך, הפכו מכנסי הג'ינס בהדרגה לחלק מהמלתחה המערבית עבור כל הדורות והמעמדות ולשני המינים גם יחד. השימוש בכד הג'ינס הכחול התרחב בתוך כך גם לשלל בגדים נוספים: אוברוּלים, מקטורנים, חולצות, שמלות ואפילו בגדי תינוקות.

מכנסי הג'ינס הם חלק מהמלתחה המערבית של שני המינים ומשופטים לכל הדורות והמעמדות. נשיא ארה"ב רונלד רייגן בנינס, 1977 | מקור: Reagan Library, Public Domain

"כחול זה לבנים"

התפתחות נוספת שחלה במאה ה-20 בתפיסת הצבע הכחול נוגעת לשייכו המגדרי: כחול נחשב לצבע שמתאים לבנים והצבע הוורוד נתפס כצבע של בנות, במיוחד בגילים צעירים. התפיסות האלה, שכל כך מושרשות כיום, הן היפוך של תפיסות קודמות שרווחו במאה ה-19 ביחס לבגדי ילדים. הצבע הכחול נחשב אז לגוון עדין, שזוהה עם הבתולה מריה, אימו של ישו. לעומת זאת הצבע הוורוד נחשב חזק ודומיננטי ונראה מתאים יותר למזג של בנים. היפוך הצבע המגדרי הזה ממשיך את חלוקת הצבעים המגדרית של המבוגרים: עוד לפני שיהפכו לגברים, בנים לובשים צבעים כהים, בעיקר כחול. ואילו הבנות לובשות ורוד, כביטוי של צבעוניות מגדרית מגוונת, כמו זו של אימותיהן.

כחול זה לבנים, ורוד זה לבנות? דווקא הפוך, לפי הדעה הרווחת במאה ה-19. ציור דמויות ילדים בגיר ורוד וכחול | צילום: Anna Jurkowska, Shutterstock

על פי סקרי דעת קהל עדכניים, הצבע הכחול הוא בימינו הצבע המועדף בעולם המערבי, על גברים ונשים גם יחד. בד בבד הוא גם הצבע הנלבש ביותר בידי גברים. ברמה התרבותית הוא מביא לידי ביטוי משמעויות שונות וסותרות: הוא צבעו של הממסד ובו-זמנית צבעו של הג'ינס הרפוי, המתאים לשעות הפנאי והבילוי הבלתי מחייבי; הוא צבע בגדיהם של עובדי הכפיים, הצווארון הכחול, צבען של חליפות גברים יוקרתיות ואלגנטיות, וגם של בגדי תינוקות ממין זכר. כך הפך הכחול מצבע דחוי ונחות לצבע המזוהה ביותר עם גבריות, מהעריסה ועד זקנה ושיבה.

(Gmelin) את הנוסחה הכימית של הפיגמנט וחשף אותה ברבים. מכאן צמחה תעשייה שלמה של ייצור צבענים כחולים סינתטיים וזולים לצביעת אריגים, שדחקה את רגליהם של יצרני האינדיגו הוותיקים.

במאה ה-19 תפס הכחול את מקומו גם כצבע הייצוגי של מוסדות השלטון, וכמעט בכל רחבי אירופה אימצו אותו לייצור מדי צבא, משטרה, מדים של עובדי רכבות, שומרי יערות וכן הלאה. בעקבות זאת הפך הכחול, ובמיוחד הגווני הכהים שלו, מזוהה עד היום עם סמכות וגבריות.

זאת ועוד, התפשטות אמצעי הייצור הסינתטיים הוזילה מאוד את ייצור הצבע הכחול. הצירוף של המחיר הזול עם הדימוי שלו כצבע מעשי ונוח לכיבוס, הפך את הכחול לצבע המועדף על פועלים, עובדי כפיים, כורי פחם, חקלאים ועוד. מכאן נולד הכינוי "הצווארון הכחול" המתייחס אל מעמד הפועלים. לעומתם, גברים העובדים במקצועות חופשיים נקראים "הצווארון הלבן".

במחצית השנייה של המאה ה-19, האופנה הגברית נעשתה יותר ויותר קשיחה ומוגבלת. הלבוש הטיפוסי של הגבר העירוני הורכב מחולצה לבנה, מקטורן ומכנסיים כהים, לרוב שחורים. רק החזייה הגברית (הווסט שלבשו מתחת למקטורן) יכלה לכלול אי אלו צבעים בתוך הלבוש החד-גוני הזה, כמו אדום כהה, חום, סגול, ירוק וכחול, ובאריג המשובץ של המכנסיים והמקטורן שילבו לפעמים סיבים כחולים.

ג'ינס וההשתלטות של הכחול

גם במאה ה-20 הכחול נותר הצבע המועדף על גברים. השימוש הממוסד בו לייצור מדים נותר בעינו כפי שהיה במאה ה-19, והדומיננטיות שלו זכתה לחיזוק נוסף בדמות מכנסי הג'ינס.

מכנסי הג'ינס נוצרו במקור לשימושם של כורי זהב בארצות הברית בסוף המאה ה-19. בתחילת המאה ה-20 כבר הפכו לאחד מסמליה של המעצמה הצפון-אמריקאית. התהפוכות החברתיות של שנות ה-50 שינו את מעמדם ואת דימוים מלבוש של פועלים לאופנה צעירה של בני נוער, כשמכנסי הג'ינס הכחולים הפכו לסמל של מחאה ומרד, בתהליך שהתרחש בארצות הברית ובד בבד באירופה. הזיהוי הזה עם מרדנות אף הוביל לידי כך שבתחילת שנות ה-60 היו בתי ספר תיכוניים רבים שאסרו על תלמידיהם ללבוש מכנסי ג'ינס.

האיסור הזה נכשל כישלון חרוץ. לקראת סוף העשור, מכנסי הג'ינס הכחולים הפכו לחלק מרכזי במלתחתם של צעירים וצעירות גם יחד והיו לאחד מבגדי היוניסקס הראשונים. תוך זמן לא רב הפכו מכנסי הג'ינס הכחולים למעין מדים ייצוגיים של הדור הצעיר כולו והשתלבו בצורה מושלמת במחאות של התקופה. בשעה שהדור המבוגר נאחז עדיין בנורמות מגדריות מחמירות, מכנסי הג'ינס שימשו את ילדיהם לדחות את ההגדרות הללו ולאתגר אותן. לחיזוק הגישה המרדנית הזאת אימצו בני ובנות הדור גם בגדים לא מגדריים נוספים שנולדו בארצות הברית, כגון חולצות הטי,

גלריה

גלריה הבנקאות הפרטית מארחת את האמן יעקב אגם

צילומים: רן ארדה

ומעוררת את האוריינות החזותית אשר נדרשת מן האדם בכל היבט בחייו, אך לצערנו נדחקת פעמים רבות על ידי התרבות ומערכות ההשכלה והתעסוקה ומפנה מקום לאוריינות הוורבאלית. האמרה "תמונה אחת שווה יותר מאלף מילים", שחוקה ככל שתהיה, משל היא ליכולת של העין האנושית לקלוט מידע חזותי עצום שלעיתים שלא ניתן לתאר באופן מתומצת במילים, אם בכלל ניתן. אגם פועל ללא הרף בכל הנוגע לחינוך ליצירתיות ולהנחלת השפה החזותית. על פי תפיסת עולמו החינוכית יש לזמן לילדים כבר מינקות כלים להתבוננות ולחשיבה יצירתית, ולחשוף אותם העושר הגלום בעולם החזותי והשילוב אינסופי של מרכיבי התחביר שלו: נקודה, קו, צורה, גוונים, מרקם ועוד- השילובים ייחסי הגומלין ביניהם.

פועלו האמנותי של אגם

אגם מעגן את תפיסת עולמו האמנותית בשורשיו הרוחניים היהודיים ובשאיפתו לתת ביטוי אמנותי ליהדות כתפיסת עולם ערכית ופילוסופית המאחדת בין תרבויות: "הכח המניע ומקור ההשראה שלי הוא רצוני לבטא באופן אומנותי את מושג המציאות ביהדות, אשר שונה מזה הקיים בתרבויות אחרות ואשר לתפיסתי מעולם לא קיבל ביטוי אומנותי אמיתי...". עבודותיו אשר מתוארות כ"סימפונייה חזותית" מאופיינות בדימויים מופשטים המבוססים על איקונוגרפיה יהודית-קבלית. ברבות מעבודותיו מופיעים דימויים מנוגדים המתאחדים, לדבריו, לכדי הכרה אחת בתהליך של תזה, אנטייתזה וסינתזה. ביצירתו מאפשר

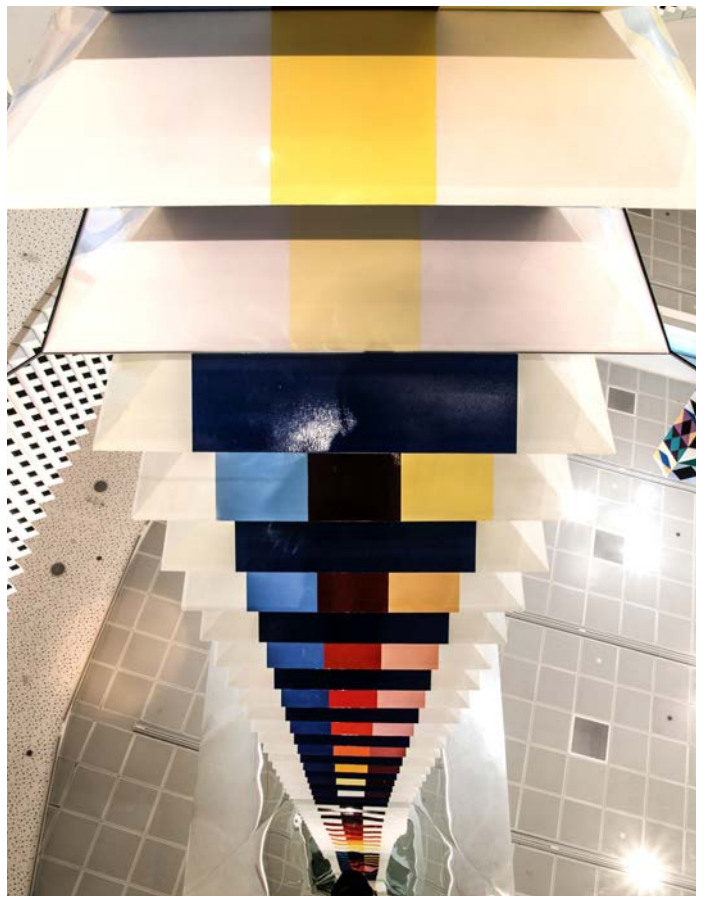
אגם לראות "מעבר לנראה" ולחוות אמנות שמשקפת מציאות של התהוות ותנועה תמידית - מציאות שלא ניתן לייצג אותה כתמונה בודדת אשר בה הדבר הקבוע היחיד בה הוא שינוי.

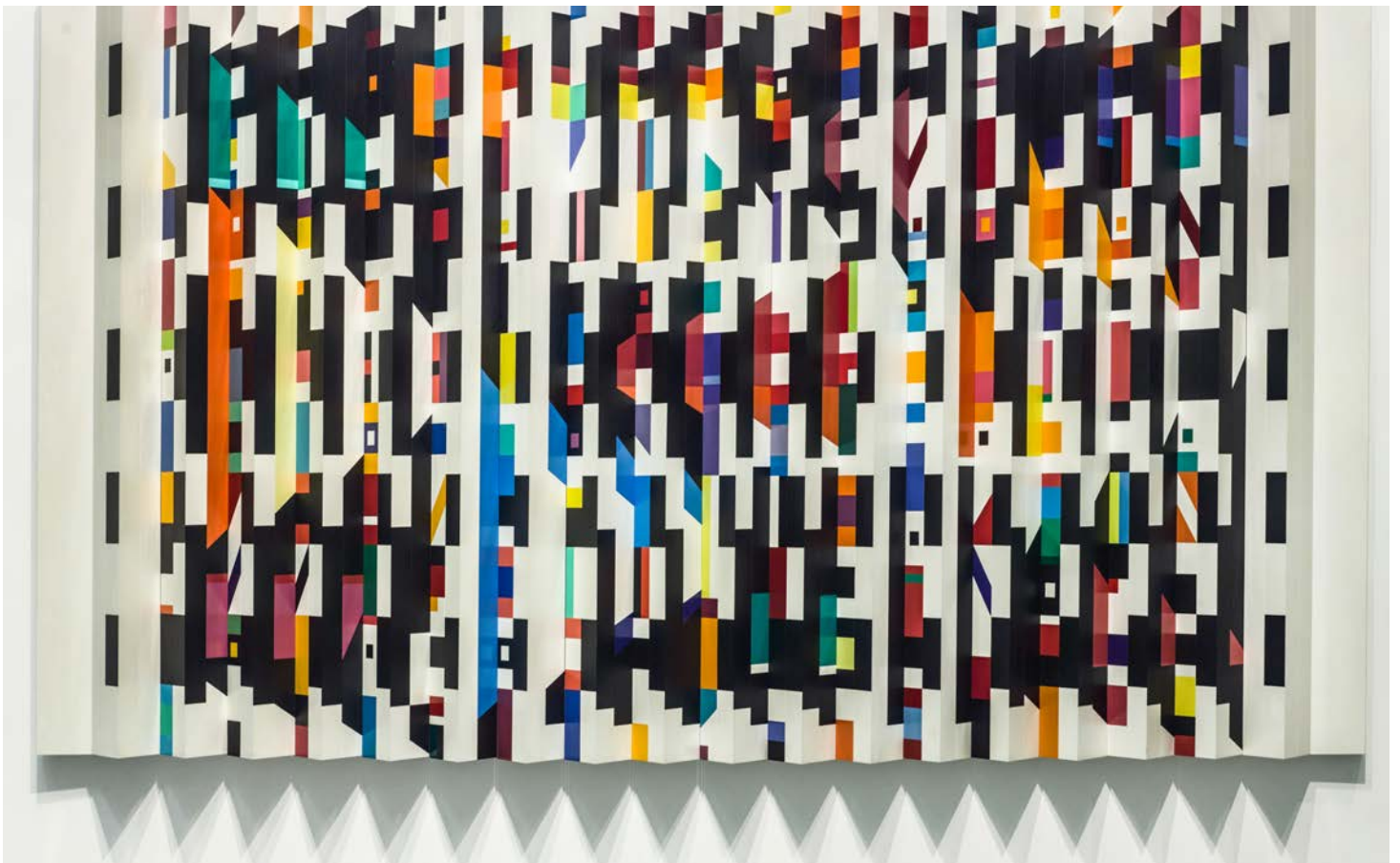
החל משנות ה-50 של המאה הקודמת הציג יעקב אגם מאות תערוכות במוזיאונים החשובים בעולם, ביניהן המוזיאון לאמנות מודרנית MoMA וכן הגוגנהיים בניו יורק - שם הוצגה תערוכת יחיד מקיפה ב-1980. בין עבודותיו הידועות "סלון אגם" (1971-1975) שנבנה במיוחד עבור ארמון האליזה בפריז, פסל המזרקה "מים ואש" (1986) בכיכר דיזנגוף, חזית מלון דן (1986) והעיצוב החיצוני של "מגדלי נאמן" בתל אביב-יפו. עבודותיו מוצגות באתרים מרכזיים נוספים בעולם, בניו יורק, מיאמי, בואנוס איירס, טוקיו, פריז ושיקגו ובבית הלבן בווישינגטון. ובישראל - בבית הנשיא, בסמוך לרחבת הכותל המערבי, בגלריות של בתי החולים בילינסון ותל השומר, כמו גם במוזיאון ישראל ובמוזיאון תל אביב, שם עבודתו הגדולה "מצעד הזמן" מקבלת את פני המבקרים בכניסה.

פועלו החינוכי של אגם

אגם, בעל ד"ר לשם כבוד מאוניברסיטת תל אביב, הרצה באוניברסיטאות גדולות בעולם, ובכללם קורס פורץ דרך בהארוורד בסוף שנות ה-1960. בשנת 1996 זכה בפרס אונסק"ו לחינוך בעקבות תכניתו הייחודית לחינוך חזותי בגיל הרך.

האמנות של אגם, כמו גם תפיסתו בנושא חינוך לאמנות, מזמנת

יעקב אגם - תקציר קורות חיים

לימודים

1946 בית הספר בצלאל החדש לאומנות ולאמנות, ירושלים
 1949 בית הספר לאמנויות, ציריך, שווייץ, אמנות אצל יוהנס איטן
 1949 תולדות האמנות ומוזיקה, אוניברסיטת ציריך, ציריך, שווייץ
 1951 בית הספר לאמנות מופשטת, פריז, צרפת

הוראה

1968 אוניברסיטת הרווארד, בוסטון
 1983 האקדמיה העברית, סן פרנסיסקו, קליפורניה
 1983 חינוך חזותי, יבנה
 1985 חינוך חזותי, מכון ויצמן, רחובות

פרסים

1963 פרס על מחקר אמנותי, הביאנלה של סן פאולו, סן פאולו, ברזיל

1972 פרס סנדברג לאמן ישראלי, מוזיאון ישראל, ירושלים
 1976 אזרח כבוד של אלבמה, ארצות הברית
 1996 פרס אונסק"ו לחינוך, מדליית יאן אמוס קומניוס ל"שיטת אגם"
 לחינוך חזותי עבור ילדים קטנים

מבחר פסלים ידועים במרחב הציבורי

1965 "מטאמורפוזת כפולה"
 1971 מגרת 18 רמות, ירושלים
 1975 "מזרקות", פאריס, צרפת
 1985 "שרשים", מגורה בגן ברנרד, תל-אביב;
 1986 "אש ומים" כיכר דיזנגוף, תל-אביב;
 1989 "תזמור מוסיקה חזותי", פאריס, צרפת
 2002 "גלגלים" בכניסה ליד שרה, ירושלים
 2009 "תקשורת שלום עם העולם", קאוסיונג, טייוון
 2010 "מגורה", ניו-יורק סיטי, ארה"ב
 2014 "להתפלל אמונה חזותית", עיר הוותיקן, רומא, איטליה

מרכז טכנולוגיה ומדע

ד"ר קטי בורודקין, אוניברסיטת תל אביב

מה יותר מעניין? פייסבוק או הילד שלך?

של כל אינטראקציה חברתית. לבסוף נבחנה התגובות האמיתיות, כלומר עד כמה האם נעדרת בתגובה לפניות הילד. זהו מדד המורכב ממיידיות התגובה ומהתאמת התגובה לתוכן. כך למשל, כאשר הילד אומר "תראי, משאית", אין דין תגובה כגון "כן, יופי" לתגובה מסוג "נכון, משאית אדומה, ראינו כזו אתמול". מדד זה הינו הבסיס לכמעט כל היבט התפתחותי של הילד: שפתית, חברתית, רגשית וקוגניטיבית.

הורים! עזבו כבר את הסמארטפון!

"מצאנו כי שלושת ממדי האינטראקציה האימהית פוחתים לחצי עד רבע ביחס למשחק חופשי, הן בעת הדפדוף במגזינים והן בעת הגלישה בטלפונים החכמים", מספרת ד"ר בורודקין. "במילים אחרות, האימהות דיברו עד פי ארבעה פחות עם ילדיהן בזמן שהיו עם הטלפון החכם. זאת

ועוד, הן החליפו פחות תורות עם הפעוט, הצליחו להגיב פחות תגובות מיידיות ומותאמות בתוכן והתעלמו יותר מפניות מפורשות של הילד. גם כאשר הצליחו להגיב בזמן הגלישה בפייסבוק, איכות התגובה הייתה ירודה - האימהות 'הורידו פרופיל' והשקיעו את המינימום ההכרחי כדי לתקשר עם הפעוטות."

ממצא מעניין נוסף הוא שלא נמצא כל הבדל בין גלישה בטלפון חכם לקריאה במגזין. "לא ראינו שמדיה אחת מסיחה את הדעת יותר ממדיה אחרת. עם זאת, ברור שאנחנו משתמשים בטלפונים החכמים הרבה יותר מאשר בכל מדיה אחרת, ולכן הם מהווים איום התפתחותי משמעותי. צריך להבין שאין לנו עדויות מחקריות שיצביעו על פגיעה התפתחותית בילד כתוצאה משימוש בטלפונים חכמים, שכן מדובר בתופעה חדשה יחסית. לעומת זאת, אנחנו בהחלט יכולים להצביע על פגיעה בתשתית ההתפתחותית. ההשלכות של חסך באינטראקציה אימהית עלולות להיות מרחיקות לכת."

לסיכום ד"ר בורודקין מוסיפה: "במחקר הנוכחי התמקדנו באימהות אבל אנחנו מניחים שממצאי המחקר מאפיינים גם את ההפרעות בתקשורת בין האבות לתינוקות, כיוון שדפוסי השימוש בסמארטפונים די דומים בין גברים לנשים כך שניתן להעריך בסבירות גבוהה שממצאי המחקר רלוונטיים גם לאבות וגם לאימהות."

השימוש הנרחב של ההורים בטלפון הסלולרי עשוי לגרום לפגיעה בהתפתחות של הפעוטות והשלכות מרחיקות לכת.

מחקר חדש של אוניברסיטת תל אביב מצא כי התקשורת בין אימהות לפעוטות שלהן פוחתת פי ארבעה בזמן השימוש בטלפונים חכמים, דבר שעשוי לגרום לפגיעה בתשתית ההתפתחותית של הפעוט ואף להשלכות מרחיקות לכת. תוצאות המחקר החדש, בהובלת ד"ר קטי בורודקין מהחוג להפרעות בתקשורת בפקולטה לרפואה ע"ש סאקלר, התפרסמו בכתב העת היוקרתי Child Development.

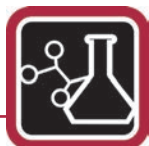
כשאימא קוראת פוסט ממש מעניין

בניסוי השתתפו עשרות אימהות לפעוטות בגילאי שנתיים עד שלוש. הן הוזמנו לכאורה לצורך מחקר שבודק את קשר בין תחומי העניין של האם לתחומי העניין של הילד, וכך הן התבקשו לבצע שלוש מטלות: לגלוש בדף פייסבוק ייעודי ולסמן לייקים לסרטונים ולכתבות שמעניינות אותן, לדפדף במגזינים ולסמן כתבות שמעניינות אותן ולבסוף לשחק עם הילד כאשר הטלפונים החכמים והמגזינים הוצאו מהחדר (משחק חופשי).

"המטרה שלנו הייתה לדמות מצבים בחיים שבהם האם צריכה לשמור על הילד, ובו בזמן היא מקדישה חלק מהקשב שלה לטלפון החכם", מסבירה ד"ר קטי בורודקין. "האימהות לא היו מודעות למטרת הניסוי, ולכן התנהגו בטבעיות, כשהן מפצלות את העניין שלהם בין הפעוטות לבין הטלפונים והמגזינים. את כל האינטראקציות בין האימהות לפעוטות הקלטנו בווידאו, ואחר כך סרקנו את ההקלטות פריים אחר פריים בניסיון לכמת את האינטראקציה בין האם לפעוט."

החוקרים הגדירו שלושה ממדים לאינטראקציות בין האימהות לפעוטות. ראשית נבחנה התשומה הלשונית, כלומר התכנים הלשוניים שהאם מעבירה לילד. לפי הספרות המחקרית, זהו מדד חשוב להתפתחות השפתית של הילד, וכן נמצא בעבר כי תשומה לשונית דלה גוררת אוצר מילים דל של הילד גם בגילאים מבוגרים.

לאחר מכן נבחנו מדד חילופי התורות, כלומר עד כמה השיח אינטראקטיבי. זהו מדד שנחשב למנבא של התפתחות שפתית וחברתית, כאשר הילד לומד שיש לו מה לתרום לאינטראקציה וכן את הנורמות החברתיות הבסיסיות

מדור טכנולוגיה ומדע

ד"ר רינת קומרודסקי, האוניברסיטה העברית ירושלים

האוניברסיטה העברית בירושלים
THE HEBREW UNIVERSITY OF JERUSALEM

מרשם להצלה: אל תעזו לזלזל, ולו לרגע, בייעוץ רוקחי

עם העלייה בתוחלת החיים, מצבים רפואיים הדורשים טיפול רב תרופתי, הכנסתן של תרופות חדשות לשוק הובילו לשינוי פניהם של הרוקחים ללא היכר בעולם כולו. בעבר הלא רחוק, הרוקחים היוו את החוליה האחרונה בשרשרת הטיפול במטופל שכללה את רקיחת התרופה ואספקתה לחולה בהוראת הרופא. בשנים האחרונות מקצוע הרוקחות עבר מתיחת פנים רצינית בעקבותיה החלו הרוקחים למלא תפקיד בולט במתן ייעוץ תרופתי למטופל ואנשי הצוות הרפואי.

למעשה, הרוקח נתפס כיום במערכת הבריאות כאיש מקצוע מטפל ("Caregiver") בדומה למקצועות אחרים בענף הרפואה כמו: רופאים, אחיות, פיזיותרפיסטים, מרפאים בעיסוק ועוד העובדים כולם בשיתוף פעולה צמוד לטיפול ממורכז בחולה ("Patient Centered Care") להשגת תוצאות טיפול מיטביות.

לימודי הרוקחות בישראל נמשכים לפחות ארבע שנים במהלכן ניתן דגש קליני נרחב עם התמקדות במקצועות כמו: פרמקולוגיה, פיזיולוגיה, אנטומיה, פתולוגיה, פרמקותרפיה ועוד. ההכשרה האקדמית הניתנת לרוקחים מאפשרת להם לפקח אחר הטיפול התרופתי הנרשם לחולה החל מרמת התרופה הבודדת - מינון, צורת מתן, תדירות מתן, ועד לרמת הטיפול האינטגרלית בה ניטלות מספר תרופות במקביל: אינטראקציות בין תרופתיות, חיוניות הטיפול המשולב, תופעות לוואי. ואם תהיתם לעצמכם עד כמה טיפול רב תרופתי שכזה, התשובה שמצאנו מטרידה ביותר. מתוך מחקרה של

ב.ד, בן 58, אב לארבעה וסבא לשניים, מתגורר בשפלה. סובל מהיפרליפידמיה, סכרת, יתר לחץ דם, פרפור פרוזדורים ואוטם לבבי בעקבותיו עבר צנתור עם השתלת סטנט. הוא נוטל באופן כרוני מדי יום שמונה תרופות כולל ורפרין, אספירין וקלופידוגרל המשמשים למניעה שניונית של אירועים קרדיווסקולריים. נשמע הגיוני, נכון? לא בדיוק. בתשואו הרוקחי, מתברר שהצנתור נעשה לפני יותר משנתיים, ככה שמבחינה קלינית ולפי קווי המנחה אין כל הצדקה להמשיך את הטיפול המשולש מעבר לחודש ימים - מביצוע הצנתור וטיפול משולב של אספירין ו-ורפרין מעבר לשנה. פרט לעובדה שמדובר על טיפול שהיה כרוך בעלויות מיותרות, הרי שהטיפול העלה משמעותית את הסיכון לדימומים מגוריים ושבץ שנמנעו בזכות ערנותו ומקצועיותו של הרוקח.

"Ther Adv Drug Saf": M. Khezrian מ-2020: שכלל 17 מדינות באירופה (ביניהם ישראל) נמצא כי שיעור המבוגרים בגילאי 65 ומעלה הנוטלים 5 תרופות ויותר מגיע ל-40%. ומכאן החשיבות בביצוע הערכה ביקורתית לטיפול התרופתי הנרשם לחולה. ואם כבר הזכרנו תופעות לוואי תרופתיות, הרי שמדובר בתופעות בלתי רצויות העוללות להוביל לנזק רפואי למשתמש שלעיתים עלול להיות בלתי הפיך. בעבר היה מקובל לחשוב שכדי להימנע מהיארעות תופעות הלוואי חייבים להתקיים חמישה תנאים פשוטים: יש לתת את המנה הנכונה של התרופה הנכונה, בדרך המתן הנכונה, בזמן הנכון למטופל הנכון. אולם, מתוך ניסיון קליני רב שנים גם בהתקיימות התנאים הללו תופעות הלוואי עדיין עלולות להתרחש. נמצא שגורמים נוספים ביניהם גיל ומשקל המטופל, מחלות רקע, אלרגיות, שימוש בתרופות נוספות, תפקודי כליה וכבד עלולים שלא להתאים לטיפול הנרשם

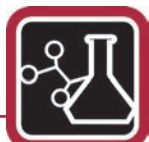
גורמי סיכון לבעיות בטיפול ביניהם - מטופלים עם תחלואה כרונית מורכבת, כמו - חולים המטופלים בנוגדי קרישה, חולי סוכרת, יתר לחץ דם, היפרליפידמיה, אפילפסיה, אי ספיקת לב, ניתוחים בריאטריים, קשישים וחולים הנוטלים מספר תרופות רב.

חשוב לציין כי ייעוץ רוקחי הינו חלק מעבודתם השותפת של הרוקחים הקהילתיים בקופות החולים ובמגזר הפרטי. במהלך ניפוק התרופות מתבצעת סקירה תרופתית מקיפה באופן שגרתית בה לעיתים קרובות מתגלות טעויות תרופתיות כגון: מינון לא נכון, כפל טיפולי, אינטרקציות בין תרופתיות והתוויות לא מטופלות בגינן המטופל מופנה לייעוץ רפואי חוזר. בנוסף, כחלק משירותי הרוקחות נעשה ייעוץ מקצועי לנטילת תוספי תזונה, ויטמינים וצמחי מרפא העשויים לעיתים קרובות לסייע במצבי מחלה פשוטים ובכך לחסוך ביקור וזמן המתנה לרופא.

למטופל ולהוביל לתופעות לוואי וכישלון טיפולי - וזאת עוד לפני שהזכרנו את הכפילות הטיפולית ורישום תרופות מיותר הנעשה על ידי מספר רופאים יועצים במקביל שלא במודע. ומכאן שהרוקח הוא בעל המקצוע המתאים ביותר לבחון את התאמת הטיפול התרופתי ברמת המטופל, העברת מידע רפואי תרופתי כגון: אופן השימוש, אזהרה מפני תופעות הלוואי, ניטור תרופתי, ומתן סיוע וייעוץ במצבי מחלה שונים.

נכון להיום שירותי ייעוץ רוקח-קליני למטופלים ניתנים ברובם באופן פרטי וחלקם מכוסה במסגרת ביטוחי הבריאות הפרטיים. לאחרונה משרד הבריאות אישר להכניס את ייעוץ הרוקח הקליני למסגרת השב"ן (שירותי בריאות נוספים) של קופות החולים בהם מחזיקים כ-83% מכלל מבוטחי כל קופות החולים (נכון לשנת 2018). כל שנותר הוא לקבל את אישורן הסופי של קופות החולים. הכנסת השירות לשב"ן תאפשר למיליוני מבוטחים ליהנות משירותי הייעוץ הרוקח-קליני בדומה לשירותים נוספים הניתנים במסגרת זו כגון: חוות דעת שנייה של רופאים, כיסוי לשירותים פרא-רפואיים (רפואה משלימה, דיאטניות ועוד). ייעוץ רוקחי עשוי להיות חיוני במטופלים עם

ד"ר רינת קומרודסקי היא מרצה וחברת סגל בחוג לרוקחות קלינית שבביה"ס לרוקחות באוניברסיטה העברית, וכן רוקחת קלינית במרכז הרפואי "שמיר" ("אסף הרופא").

מרכז טכנולוגיה ורפואה

פרופ' נעים שחאדה וד"ר סיון שפיצר, אונ' בר אילן

מיזם "ספרת הגליל" מחבר רפואה וחברה למלחמה בסוכרת

רפואה מותאמת אישית-חברתית שמיושמת בפקולטה לרפואה של אוניברסיטת בר-אילן בגליל היא המפתח לצמצום פערי בריאות ותחלואה בפריפריה

היא הדרך העיקרית להבין מה מקור הפערים".

סוכרת אינה המצב הבריאותי היחיד שמשרטט את הפערים בין מרכז ובין פריפריה. אולם, מסבירה ד"ר שפיצר, הסוכרת היא מקרה בוחן בתוך המחלות הכרוניות כי היא תלויה מאוד באורח חיו של אדם. "אם נצליח למצוא מודל מתאים לטיפול בסוכרת ומניעתה, הוא יהיה ישים לעוד הרבה מחלות כרוניות. היום רואים סוכרת כמגפה הנובעת בעיקר בגלל אורחות חיים". לראיה, יש אוכלוסיות שאינן סובלות מסוכרת, אבל כשהן משנות את אורחות חייהן, יש קפיצה בתחלואה. דוגמה לכך היא העדה האתיופית שלפני הגעתה לישראל לא היו בה מקרים של סוכרת, אך כעת רבים מאנשיה מתמודדים עם המחלה בעקבות החשיפה לתרבות המערבית והשינויים בתזונה, בתעסוקה, במעמד החברתי ובארגון החברתי שהתחוללו בעקבותיה.

"האתגר הגדול, שהוא בינלאומי, בפערי בריאות הוא היכולת שלנו למצוא את הדרך להפחית פערים באופן שיחזיק מים ויחזיק לאורך זמן", אומרת ד"ר שפיצר. "יש לעשות הבחנה בין פערים, שזה המספרים האובייקטיביים שאנו מודדים (למשל בין מספר החולים בפריפריה ובין מספרם בארץ), ובין חוסר ההוגנות שלא מאפשרת לאדם למצות את הפוטנציאל הבריאותי שלו עקב מצבו החברתי שמהווה חסם. לכן, מתוך תפיסת צמצום פערים כדי לצמצם את הפערים, עלינו בספרת הסוכרת ליצור בגליל תשתיות מקדמות הוגנות דרך רפואה מותאמת אישית-חברתית".

שיעור התחלואה הגבוה בסוכרת בגליל כמו גם הפערים החברתיים-

מיזם "ספרת הגליל על שם ראסל ברי", הוא פרויקט מקיף בתחום בריאות הציבור המתמקד במחלת הסוכרת ופועל באזור הגליל. הפרויקט, שצמח בפקולטה לרפואה של אוניברסיטת בר-אילן בגליל, שואף לצמצם את התחלואה בסוכרת ולשפר את הטיפול בה בנישה רב-תחומית אינטגרטיבית. מובילי הפרויקט רואים לנגד עיניהם את הקשר שבין פריפריה ובין תחלואה, את חולי הסוכרת והאנשים המוגדרים כטרומ סוכרתיים, את הצוותים הרפואיים בקהילה ובבתי החולים, את צוותי המחקר ואת הרשויות מקומיות. לדברי פרופ' נעים שחאדה, מבכירי האנדוקרינולוגים בארץ ויו"ר המיזם, מדובר במגפה עולמית, שמורגשת ביתר שאת בישראל. "יש בעולם 460 מיליון חולי סוכרת, מתוכם 600,000 בישראל. בשנת 2040 מספר חולי הסוכרת צפוי להגיע ל-600 מיליון בעולם ולמיליון בישראל. 900,000 אנשים בישראל מאובחנים כטרומ סוכרתיים. כל שנה כ-6% מהטרומ סוכרתיים הופכים לחולי סוכרת".

מספר חולי הסוכרת והאנשים המצויים במצב טרום-סוכרתי, גבוה יותר בצפון המדינה, ובפריפריה באופן כללי בהשוואה למרכז, אך באופן פרדוכסלי מספר הרופאים העומדים לרשותם קטן יותר. חולי הסוכרת בגליל מאוזנים פחות, סובלים יותר מסיבוכים ושיעור התמותה בקרבם גבוה בהשוואה לאוכלוסיית חולי הסוכרת במרכז הארץ. נוסף על כך, חולי הסוכרת בפריפריה מפוזרים על שטח גיאוגרפי נרחב, מה שמקשה אף יותר על קבלת טיפול.

"נתונים אלה מדגישים את חשיבותו של מיזם ספרת הגליל במיקומו הספציפי, אומרת ד"ר סיון שפיצר, מומחית לצמצום פערי בריאות ולהטמעת תהליכים וסגנית יו"ר המיזם. "הקשר בין המצב החברתי ובין שיעור הסוכרת הגבוה בגליל כבר מוכר וידוע וגם במבט עולמי נראים דברים דומים. הפערים בהיקף התחלואה בין המרכז והפריפריה נובעים מהשילוב בין מאפיינים רפואיים ובין מאפיינים חברתיים (לדוגמה אוריינות, השכלה, הכנסה), והם משפיעים על הבריאות מעצם אורח החיים של האדם. אנחנו לא יכולים לנתק את ההסתכלות הבריאותית מההבנה החברתית איפה אדם גדל ואיפה הוא חי. היום בעולם האינטגרציה בין המצב הקליני למצב החברתי

תנועה, והשנייה היא השאיפה לצמצם את פער הזמן המוכר בעולם הרפואה בין השלמת מחקרים ובין יישומם בשטח - מדובר בפרק זמן ארוך של 17 שנים בממוצע. מבחינה אסטרטגית, המיזם יחל לפעול בכמה ישובים נבחרים - נצרת, נוף הגליל, שפרעם, סכנין וצפת - והשותפים בו יהיו קופות החולים, הרשויות המקומיות, הפקולטה לרפואה בבר-אילן וגורמים נוספים. השותפים ינטרו את עצמם לאורך כל הדרך, ישו תונוים והישגים בין הישובים השונים ויישמו את המסקנות תוך התרחבות לחלקים נוספים בגליל.

כיצד יוצמצם הפער שבין מחקר ובין יישום? ד"ר שפיצר מסבירה שהפער יוצמצם מעצם זה שהמחקר לא נעשה בדלת אמותיה של האקדמיה, אלא בעולם האמתי. "מהיום הראשון אנחנו עושים התאמה למודל בעזרת כל השחקנים הרלוונטיים ומההימצאות בשטח. כך אנו יכולים להבין מה עובד ומה לא". לדבריה, פער היישום נובע בדרך כלל משני גורמים: האחד הוא טכני, לדוגמה תכנון תרופה נוחה ובטוחה לשימוש לאחר שנמצא חומר פעיל אפקטיבי; הגורם השני הוא אנושי. לדוגמה, מחקרים רבים מראים שאדם שנמצא בקבוצת תמיכה ייהנה מאיזון טוב יותר של הסוכרת. אבל אלה תוצאות שהופקו בבועה מבוקרת, שאין בה התייחסות למרחב שבו האדם מתקיים. אחד המרכיבים המרכזיים בתפיסת העולם של סִפֶּרַת הגליל הוא ההתייחסות לסביבה שבה האדם חי, על כל מרכיביה, כולל האפשרות שאין קבוצת תמיכה באזור שלו, או שהשתתפות בקבוצה כזאת אינה מקובלת מבחינה תרבותית.

לא רק מהלמידה תוך כדי תנועה ומהיעד לצמצם פערים בין מחקר ובין יישום ייהנו תושבי ותושבות הגליל מהמיזם. עצם קיומו ימשוך לאזור רופאים ורופאות חדשים שחסרים בו כל כך. צוות אנשי ההנהגה של המיזם - שעליו נמנים לצד ד"ר שפיצר ופרופ' שחאדה גם פרופ' קרל סקורצקי דיקן הפקולטה לרפואה בגליל, ופרופ' חיים פוטרמן, משנה לדיקן למחקר ומנהל מכון המחקר במרכז הרפואי לגליל - הם תושבי האזור (נוסף על כך בפקולטה לרפואה בבר-אילן מתגאים כבר עכשיו בשיעור הגבוה של בוגרים ובוגרות הבוחרים לחיות ולעבוד בגליל לאחר סיום הלימודים). לא רק אנשי רפואה, גם חוקרים וחוקרות צפויים להתמקם במוסדות המחקר בגליל בעקבות המיזם, וכפי שאומר פרופ' חיים פוטרמן, עצם נוכחותם של חוקרים תורמת לשיפור איכות העבודה של רופאים.

רווחים משניים של המיזם שמהם ייהנו כלל תושבי האזור, גם אלה שאינם ב"ספקטרום הסוכרת", הוא שיתופי הפעולה חוצי המערכות שהמיזם מייצר. למעשה זאת לא תהיה הפעם הראשונה. משבר הקורונה הוכיח לאנשי בריאות, רפואה ומנהל ששיתוף פעולה כזה אפשרי ושניתן להביאו לרמה יישומית תוך זמן קצר. ביקורי בית, עמדות בדיקה, מרכזי חיסון, קו חם והתגייסות של מתנדבים, ביניהם סטודנטים וסטודנטיות רבים לרפואה, פעלו ביעילות בשיא המשבר והם מקור להשראה גם במיזם סִפֶּרַת הגליל. שיתופי פעולה שמערכים רשומים וגורמים מסוגים שונים הם בליבת התפיסה של סִפֶּרַת הגליל, והיום אנחנו יודעים מעבר לכל ספק שהם אפשריים, החל ברמת שיתוף המידע, עבור דרך יצירת תשתיות לאורח חיים בריא ולחינוך, וכלה בטיפול בפרט.

בריאותיים מוכרים היטב כבר שנים רבות. מדוע אם כן רק כעת המיזם הבשיל? ד"ר שפיצר מאירה את האתגר שבתרגום ערך לפעולה פרגמטית. אף שהקשר בין תחלואה לסביבה ידוע ומוכח, למערכות בריאות אין את הכוח לגעת בגורמים חברתיים כמו אבטלה ורמת חינוך נמוכה שנמצאים מחוץ לטווח שלהן. מערכות הבריאות ומשרדים ממשלתיים פועלים באופן שמקשה על התכלול ביניהם. "היה לנו ברור שצריך ליצור מודל שמאגד את כל השחקנים סביב השולחן" אומרת ד"ר שפיצר. "זה היה האתגר הגדול ביותר בהקמת הסִפֶּרַה. המיקוד לא יכול להיות רק במטופל. אולי המטופל גר במקום שאין בו שביל הליכה נגיש, אולי הוא גר באזור שבו מחיר הפירות והירקות גבוה ואין ביכולתו להשיג מזון בריא. לכן ההסתכלות היא גם על הקהילה והחברה. מסיבה זאת הסִפֶּרַה מתערבת ברמת הרשות המקומית. אנחנו חושבים איך מאזנים את אלה שכבר יש להן סוכרת, אבל מסתכלים על מה שמקשה עליהם, למשל אם אין להם כסף לתרופות. בעזרת חקר הטמעה וצמצום פערי בריאות נוכל לעשות 'סקייל-אפ', לשכפל את המודל ולהרחיב אותו לישובים אחרים בגליל".

חשוב לציין לא רק התחלואה מייחדת את הגליל - האזור הוא מיקרוקוסמוס למגוון אנושי, שחיות בו קהילות אתניות מגוונות של ערבים מוסלמים, ערבים נוצרים, נוצרים מרונים, דרוזים, בדואים, קהילות יהודיות חרדיות, צ'רקסים ואחרות. רבות מהקהילות האלה הומוגניות מבחינה תרבותית ואתנית וסגורות יחסית, מה שמהווה מקור בעל ערך רב למחקרים בתחום הגנטיקה והרפואה וכן למחקרים בבריאות הציבור, שהתובנות שיופקו מהם צפויות לתרום תרומה משמעותית לחקר הסוכרת גם מעבר לגבולותיו של הגליל.

תושבי ותושבות הגליל ייהנו מפירות המיזם כבר בשלבי המוקדמים מכמה סיבות, שהחשובות ביניהן הן התפיסה האסטרטגית של למידה תוך כדי

פועלות כל העולם התאחדו: סיפורה של האקטיביסטית היהודייה ששינתה את שוק העבודה באמריקה

שאלה עברו בעיקר למזרח הרחוק. גברים ונשים, ילדות וילדים, רובם מהגרים טריים, שנאלצו לעבוד 14 ולפעמים 16 שעות ביממה, ללא הפסקות, בתנאים מחפירים, בעודם נתונים להתעללות והתעמרות מצד המעסיקים. הימים היו ימי העידן של הקפיטליזם האמריקאי הפרוע, טרום הולדת המושג "רגולציה", שנים בהם "הברונים השוודים", שהיום נהוג לכנותם "טייקונים", שלטו בכלכלה האמריקנית. הרבה לפני הניו-דיל של רוזוולט, הרבה לפני רעיונות הצדק החברתי והשוויון המנדרי שאנו חווים כיום. קלרה למליך הייתה חוליה בשרשרת של גיבורות סוציאליסטיות יהודיות כמו רוזה לוקסמבורג, אמה גולדמן, רוזה שניידרמן ופאולינה ניומן, בין השאר, שהביאו אותנו עד הלום. למליך נולדה למשפחה אורתודוקסית באוקראינה בשנת 1886. למרות התנגדות הוריה היא למדה קרוא וכתוב בגיל צעיר, וכדי לרכוש ספרים עבדה בתפירת כפתורים ובמתן שיעורים פרטיים. בשנת 1903, בעקבות פוגרום קישינב, היגרה משפחתה לאמריקה.

קלרה למליך, 1910 (אוסף מרכז קיל, אוניברסיטת קורנל. ויקיפדיה)

זמן קצר לאחר מכן מצאה את עצמה למליך מתגייסת לפרנסת המשפחה, באחת מסדנאות היזע של תעשיית הטקסטיל אשר יותר ממחצית מעובדיה היו נשים יהודיות - חלקן בנות 14 ואף צעירות יותר. באותם ימים נכנסה לשימוש מכונת התפירה התעשייתית,

בכל פעם שאת נכנסת לקלפי להצביע, או מקבלת חופשת לידה על חשבון המדינה; בכל פעם שאתה לוקח יום חופש לסידורים, או זוכה למענק כספי בזמן מגפה - תשתדלו לזכור שזה לא מובן מאליו. תשתדלו להכיר תודה.

כן נכון, יש עוד הרבה מה לשפר ולתקן, אבל עדיין בכל הנוגע לזכויות סוציאליות, יחסית להיסטוריה האנושית, "אנחנו עומדים על כתפי ענקים" כפי שתיאר ניוטון הגדול את הזכות שהייתה לו ליהנות מההישגים המדעיים שקדמו לו. כי בדיוק כפי שהמהפכה המדעית סבלה מחבלי לידה ארוכים, כך גם מדינת הרווחה המודרנית לא צמחה בשדות החופש. הרבה ייסורים ודמעות זרמו בנהר הפרולטריון במהלך המאה ה-20, כשרבבות גיבורים וגיבורות - חלקם מוכרים וחלקם אנונימיים - נלחמו עבור הדורות הבאים, בעודם משלמים מחיר כבד, רק כדי שאנחנו נוכל לקטר היום, בראשית המאה ה-21.

קבוצת נשים פועלות במפעל לייצור חולצות בעת השביתה הגדולה, ינואר 1910, ניו יורק (ספריית הקונגרס האמריקאי, ויקיפדיה)

אם, למשל, איתרע מזלכם להיות מהגרים יהודים או איטלקים באמריקה של ראשית המאה ה-20, רוב הסיכויים היו שבכדי לשים אוכל על השולחן, נאלצתם לבלות באחת מסדנאות היזע הרבות שאכלסו את העיר ניו-יורק באותה עת. קולמוסים רבים נשברו על תופעת "סדנאות היזע" של אמריקה, עשרות רבות של שנים לפני

פועלות ענף הטקסטיל בכלל והנשים בפרט. לאחר שבועות של מאבק חריף, בו נשפטו ונאסרו מאות מן השובתות המפגינות, נכנעה ההנהלה ונכנסה למשא-ומתן עם הפועלות. בהסכם שהושג קוצצו שעות העבודה מ-65 ל-52 בשבוע, הוכרו ארבעה ימי חופשה בתשלום, והוקמה ועדה משותפת להנהלה ולעובדים לבריור וגישור בכל מחלוקת שתתעורר. דעת הקהל - גם של אמריקה השבעה והחומרנית - נטתה לצד השובתות וקלרה למליך הפכה לסמל ודמותה סיפקה השראה לכמה רומנים ולמיליוני נשים עובדות. אפקט ההפגנה והשביתה שהגיעה אחריה היו בעלי סדר גודל היסטורי ושימשו תקדים שלאורך ימים שינה לגמרי את תנאי העבודה במשטר ההיפר-קפיטליסטי באמריקה של ראשית המאה ה-20. תעשיית בגדי הגברים בשיקגו, למשל, אימצה את המודל של למליך כש-33,000 פועלים, בהנהגת סידיני הילמן, פתחו בשביתה שנמשכה ארבעה חודשים, עד שהושג הסכם דומה לזה שהשיגו הפועלות בניו-יורק.

הפגנת עובדות, ניו יורק, 1909 (ארכיון העבודה ע"ש רוברט פ. ואגנר, אוניברסיטת ניו יורק, המרכז לתיעוד חזותי ע"ש אוסטר במוזיאון העם היהודי)

למליך לא נחה על זרי הדפנה. היות ואחרי ההפגנה היא נכנסה לרשימה השחורה של מפעלי הטקסטיל בניו יורק, היא הקדישה כעת את מאמציה למאבק למען ארגון הנשים העובדות הסופרניסטייות (התנועה למען זכות הצבעה לנשים). ובכלל עם השנים הפכה למליך למה שכיום נהוג לכנות "אקטיביסטית סדרתית". מאבקים נוספים שארגנה היו חרם צרכנים כמחאה על מונופול המחירים של קצביות כשרות, שביתת מחאה על עליית שכר הדיוור ויוקר המחיה, הקמת ארגון סיוע כלכלי לנשים שבעליהם שובתים, והקמת ארגון שלימים הפך לקואליציה של ארגוני נשים שהציעו, דרשו והתוו פתרונות למשפחות בימי השפל הגדול והמשבר הכלכלי בארצות הברית. בנוסף, למליך דחפה וסייעה להקמת איגודי עובדים בכל מקום שהלכה, כולל בבית האבות בו נפטרה בגיל 96. סיפורה של קלרה למליך, כמו של מאות נשים יהודיות פורצות דרך מכל העולם, מוצג אצלנו במוזיאון היהודי הגדול בעולם, אנו - מוזיאון העם היהודי.

הפועלות נאלצו להכפיל את תפוקתן, באותו שכר ובאותן תנאים ירודים. למליך, בעלת חוש הצדק המפותח, התבלטה כמנהיגה, וארגנה מחאות נגד שעות העבודה הארוכות והתנאים הקשים. עלייתה על בימת ההיסטוריה התחילה בספטמבר 1909, עת ארגנה שביתה במפעל לחולצות מחויטות לנשים, על רקע סירוב ההנהלה לאפשר את הצטרפות הפועלים והפועלות לאיגוד מקצועי. על מנת לשבור את המפגינים, הנהלת המפעל הפעילה בריונים וגנגסטרים שהטילו את חתתם על המוחים. אחת מתוצאות המפגש עם הבריונים הייתה שש צלעות שבורות של למליך.

חודשיים מאוחר יותר, ב-22 לנובמבר 1909, השבוע לפני 112 שנה, נערך כנס הזדהות שארגן ILGWU (ארגון עובדי הטקסטיל הבינלאומי), בנוכחות 20,000 פועלות מקומיות. לאורך שעתיים שמעה למליך את הדמויות המובילות של תנועת העבודה האמריקאית והמנהיגים הסוציאליסטים של הלואר איסט סייד, נושאים נאומים משמימים על הצורך בסולידריות ולכידות. בחוצפה אופיינית, היא ניצלה את פרק הזמן בין נואם אחד למשנהו, טיפסה לבימה, וצעקה: "הקשבתי לכל הדוברים, ואני חייבת להגיד שנגמרה לי הסבלנות. אני בחורה עובדת, אחת מאלו ששובתות נגד תנאים בלתי נסבלים. נמאס לי להקשיב לנואמים שמדברים באופן כללי. מה שאנחנו צריכים זה להחליט אם לשבות או לא. אני מציעה שנצא לשביתה כללית."

פועלות בתעשיית הבגדים מפגינות במהלך השביתה הגדולה, ניו יורק, פברואר 1910 (ספריית הקונגרס, ויקיפדיה)

יש קונה את עולמו בכמה שנים, ויש קונה את עולמה בשעה אחת. הקריאה של למליך התפשטה בקרב הפועלות כאש בשדה קוצים, וההפגנה, שהתחילה 11 שבועות של שביתה כללית בענף הטקסטיל, הפכה לאחד האירועים המכוננים בתולדות מאבק

מדור תיירות ופנאי

טל אבן, Even Better, ייעוץ וקניינות פרמיום

תנועה זורמת

המכונית המזוהה כ"מכונית הנוסעים הראשונה בעולם", כשבקרבה מנוע חשמלי למהדרין.

בריטניה וצרפת היו הראשונות לחבק את תעשיית הרכב החשמלי דרך ייצור המוני.

יותר ויותר כלי רכב חשמליים יוצרו על ידי יצרנים שונים, חלקם שברו שיאי מהירות וטווחי נסיעה לאותה שעה, כשבשנת 1899 הגיע ממציא בשם Camille Jenatzy עם רכבו שעוצב כטיל, כדי להוכיח שהוא מצליח להגיע איתו למהירות שיא שומטת לסתות לאותה העת, לא פחות מ-106 קמ"ש.

פרדיננד פורשה, מייסד מותג האקזוטיקה משטוטגרט, הגדיל לעשות, ובאותה התקופה אף יצר רכב חשמלי בעל הנעה כפולה, שם מנוע המטפל בכל גלגל בנפרד, רכב שאף שבר שיאי מהירות ומרחקים שנמסעו בטעינה מלאה. הטכנולוגיה הזו חוזרת היום במיטב רכבי הפרימיום החשמליים המודרניים.

ארה"ב נכנסה במלוא העוצמה לפיתוח רכבים חשמליים רק כ-15 שנים אחרי אירופה, וגם תומאס אדיסון מתועד ליד רכב חשמלי שפיתח, בתמונות משנת 1895. עם פיתוח מכוניות הבנזין הראשונות בתחילת המאה ה-20, ניכר שמכוניות חשמליות לא רק שקטות מהן, אלא גם שהן לא מייצרות ויברציות שאפיינו את לוגמות הבנזין, לצד הריח המוכר שנלווה לכך. יתרה מכך, מכוניות חשמליות הופעלו בקלות, ולא עם התנעה קשה וארוכה, באמצעות מנואלה ידנית בחזית הרכב. המכוניות החשמליות של אותה התקופה שימשו בעיקר בערים, ודי מהר

תעשיית הרכב נמצאת בעיצומה של מהפכה, והקורונה הופכת את האתגרים למורכבים אף יותר.

הנה כמה דוגמאות לכך.

אנו עדים בשנים האחרונות למהפכה עצומה, אולי הגדולה מכל, שעוברת תעשיית הרכב העולמית.

בעת שהתעשייה נערכת למעבר לחשמל על חשבון מנועי בעירה פנימית, פיתוח ניהוג אוטונומי של הרכב והגנה מפני מתקפות סייבר, פרצה לה גם מגפת הקורונה והעצימה את הטלטלה.

אז מה עתיד לבוא בתעשייה הדינאמית הזו, ואיך משפיעה עליה הקורונה?

חשמל

מנועי הבעירה הפנימית מפנים את את מקומם למנועים חשמליים. אחרי למעלה מ-120 שנים בהן תזוזת בוכנות הפכה תערוכת של בנזין או סולר יחד עם אוויר לאנרגיה קינטית, מנועים המשודכים לסוללות טעונות חשמל קיבלו פיקוד על הנעת הגלגלים ברכב.

יותר ויותר מנועים וסוללות נמדדים כיום בקילו וואט לשעה (קווט"ש) ולא בסיבובי מנוע (סל"ד) ובהצתה. דיון בתאוצת 0 ל-100 קמ"ש פינה מקומו לדיון בנושא זמני טעינה מ-0 ל-100 אחוזים בסוללה.

עד לפני שנים מספר, מכוניות חשמליות נחשבו נישיות מאד, שבאו בעיקר לשרת אקטיביסטים שעושים רבות למען שימור הסביבה, ו-early adapters שחייבים לבחון לפני כולם, את הטכנולוגיה העדכנית ביותר.

טויוטה אמנם היתה חלוצת התחום ההיברידי, בו משולב מנוע חשמלי עם מנוע בנזין, אך היתה זו טסלה האמריקאית שהגיעה עם מכוניות חשמליות לחלוטין עם טכנולוגיה עתידנית, שהפכו עם השנים לרכבים נחשקים הנחשבים לסמל סטטוס. דגמים חשמליים עממיים סבלו בעבר מסוללות לא יעילות, שהטענתן הספיקה לטווח נסיעה קצר מדי ולא יעיל. שיפור מתמיד בטווחי הנסיעה, צמצום ניכר במשקל הסוללות ובזמני הטעינה והוצאת גרסאות חשמליות של לא מעט דגמים מוכרים ואהובים, יצרה פופולריות לנושא, שצומחת בקצב אקספוננציאלי.

היסטוריה

לצד כל זאת, רבים לא מכירים את ההיסטוריה המוטורית, המספרת על כך שרכבים מונעי חשמל הגיעו לעולם לפני שהגיעו מנועי הבנזין, ומדהים מכך היה לגלות, עד כמה שהפתרונות העכשוויים נשענים על טכנולוגיה שהייתה קיימת כבר אז, עם התאמות למודרניזציה.

כבר בשנת 1859 הומצאה הסוללה הנתענת. 22 שנים לאחר מכן הגיעה

למען חיסכון בחשמל, ומאיך צריכים להתמודד עם משקל של מאות קילוגרמים נוספים, לעומת גרסאות לא חשמליות של הדגם, שמעמיסות עליהן הסוללות החשמליות.

עתיד

העתיד מדבר חשמל ואוטונומיה בתעשיית הרכב, תוך פיתוח מפת דגמים רחבה בנישות ובסגמנטים נוספים.

רוב היצרנים אף נוקבים בשנת יעד מבחינתם, לרוב בין 2025 ל-2030, שם יעברו לייצור של רכבים מונעי חשמל בלבד, בשלל הדגמים והסגמנטים. בעוד מנועי בעירה פנימית מורכבים מאלפי חלקים לצד מנועים חשמליים, שם יש שימוש בעשרות רכיבים בלבד ליחידה, לא יהיה צורך ברוב הרכיבים והמכלולים, וזה ישנה גם את מפת הספקים ויצרני המשנה של הענף.

היצרנים עצמם מתבססים, כבר היום, על אנרגיה מתחדשת במפעליהם למען סביבה ירוקה ותכנונם יהיה בהתאם, תוך שימוש באנרגיה מתחדשת, מבוססת בחלקה על פתרונות רוח וסולאר, יהיה שימוש רחב הרבה יותר במיחזור שמנים, גומי וחומרים נוספים.

הצרכנים משתנים גם הם. העבודה הנרחבת מהבית תשנה את מערך השיקולים שלהם לגבי מקום המגורים ולצורך הכללי בבעלות על רכב. הדבר עשוי להשפיע על מפת אמצעי התחבורה הפרטית והציבורית כולה. השיווק הדיגיטלי ייתר כמעט לחלוטין את המפגשים הפיזיים עם צוותי המכירות. אלה לא יוכלו לנסות ולקדם מכירות נלוות לרכב, כמו מימון, ביטוח ואביזרים, ומדיניות התמחור תשאף להיות אחידה לחלוטין, ממש כמו בהשקת דגם חדש של טלפון נייד.

בשל כך, הנדל"ן היקר של סוכנויות רכב גדולות צפוי להתפנות, ואלה צפויות להתחלף בסוכנויות קטנות בהרבה, כמו גלריות מעוצבות במרכזי קניות, קונספט איתו עובדים כיום מספר יצרנים, ביניהם טסלה. ואולי החשוב מכל, רצוי שבעתיד יוכשרו נהגים באופן מקיף יותר בתהליך לימוד הנהיגה. מכוניות חשמליות חזקות הרבה יותר, ויש לדעת לנהוג אותן בבטחה.

דבקה בהן סטיגמה של "רכבים לנשים", בעיקר בגלל הקלות שבתפעול שלהן. אמנם שיא הייצור של רכבים חשמליים בארה"ב קרה בשנת 1910, אולם היעדר פתרון לתשתיות טעינה יעילות, גרם לדעיכתן. בשל כך, הרכבים החשמליים והסוללות תוכננו כך, שניתן יהיה לבצע החלפות מהירות של סוללות ברכבים חשמליים, עד מצב בו הבעלים רכש את רכבו ללא סוללה, ושילם עבור מוני טעינה ולפי הקילומטרים שגנמו.

אתם לא טועים, העניין נשמע מוכר, איך שהתחילה התעשייה החשמלית העכשווית ברכבים.

קורונה

עם פרוץ המגיפה, אנו עדים להאצת תהליכים מסוימים שכבר החלו לפני, לצד חדשים, המייצרים שינויים התנהגותיים וצרכניים.

המגיפה גרמה לבעיות חמורות בשרשרת האספקה, למפעלים להיסגר, לאוניות להיתקע בנמלים שמאוישים רק בחלקם, ולמטוסים להיות מקורקעים; לצד אלה נוצרו בעיות בזמינות כוח אדם (חולה או מבודד), בשל כל אלה נוצר מחסור חריף ברכיבים ובציפים, מניהול מנוע ועד לרכיבים במערכות השמע והמולטימדיה.

בנוסף, הצרכן מרגיש כעת חשש לשתף נסיעה עם נוסעים נוספים ולחשוף עצמו להדבקות בוירוס ולכן לשוק קוני הרכבים נוסף פלח אוכלוסייה חדש, לצד איבוד פלח אחר של מפותרי קורונה שאין באפשרותם לרכוש רכב.

תהליך הרכישה הדיגיטלית השתכלל, וכיום רוב היצרנים מאפשרים לבצע תהליך מלא של רכישה און ליין. הדבר מאפשר ללקוח לבדוק טרם הרכישה הצעות חלופיות למחירים, מימון או ביטוח, לצד אביזרים נלווים. יש בכך צמצום לחץ מצד הלקוח,

נושאי השירות וקשרי הלקוחות השתנו אף הם, כשנסיעת המבחן ורכישת רכב מתבצעות כיום במקרים רבים בבית הלקוח ולא בסוכנות.

אוטונומי, סייבר, קישוריות

תעשיית הרכב משלמת מאות מיליארדי שקלים לטובת פיתוחים טכנולוגיים חדשים בענף הרכב. כלי רכב מערבים היום הרבה יותר תוכנה וטכנולוגיה ממכאניקה פשוטה. המטרה בסופו של יום שהרכב ינהג עצמו לבד.

מערכות המולטימדיה החדשות, infotainment (שילוב מידע ובידור) נעות בין שני קטבים. האחד - ריבוי פונקציות, אפשרויות, מסכים והגדרות, לא תמיד מאפשרות גישה קלה והתמצאות נוחה בעת נהיגה, במיוחד בקרב מי שאינו מאד טכנולוגי וחובב חדשנות.

מאיך, המערכות הללו מרהיבות עין ומרשימות בביצועיהן, הן יודעות למלא אחר פקודות קוליות מגוונות של הנהג, המסכים הפזורים בסביבת הנהג והנוסע הופכים גדולים מאד ומרהיבים בגרפיקה הצבעונית, ובמקרים מסוימים, ובמיוחד ברכבי יוקרה, שטחם מגיע עד כדי מרבית פאנל הדש בורד כולו.

הצמיגים היום נדרשים לייצר נסיעה שקטה עם פחות חיכוך והתנגדות

מדור תיירות ופנאי

ד"ר גלעד (גילי) חסקין, מדריך טיולים

גילי חסקין
מדריך חובק עולם

וסקו דה גאמה

גאמה כבר אכן הוכיח את עצמו בספן, לוחם ודיפלומט גם יחד. לאחר הכנות של שנתיים, ב-8 ביולי 1497, הפליג הצי של דה גאמה ובו ארבע אניות (אחיו הבוגר של וסקו, פאולו דה גאמה, פיקד על אחת מהן), כולל אניית אספקה במשקל 300 טון, עם צוות של 170 איש. ברתולמיאו דיאש הצטרף אליו, עזר לו בניווט, והובילו עד חופי אפריקה, אל עיר הנמל אלמינה, בגאנה של ימינו. דה גאמה התרחק מקו החוף האפריקאי, לאזור בו הים רגוע יותר ונעל במעגל דרך האוקיינוס האטלנטי המרכזי, עד שהגיע למפרץ סנט הלנה, מעל קייפטאון של ימינו, לאחר שהפליג תשעים ושלושה ימים בים. לאחר שהקיף את הקצה הדרומי של היבשת, עלה לאורך החוף המזרחי של אפריקה, במקומות ששום אנייה אירופאית לא היתה שם קודם לכן ומבלי שיהיו בידיו מפות שימושיות. בחודש ינואר 1498 הגיע לחוף מוזמביק במזרח אפריקה. דה גאמה התחזה למוסלמי ונפגש עם סולטאן מוזמביק, אך גורש לאחר שהתגלה כנוצרי, ולא הגיש מנחה מספקת עבור הסולטאן. בשעה שהפליג מהנמל, הורה על ירי תותחים לעבר החוף. מול חופי קניה הצי תקף ושדד

בטיולים לאיחוד האמירויות, אחד הנושאים הראויים לטיפול ולדיון הוא המפרץ הפרסי ומקומו בדרך הספנים להודו, על רקע עליית האמפריה הפורטוגלית.

ב-1495 עלה לכס המלוכה בפורטוגל, המלך מנואל (Manuel הראשון, שהיה אז צעיר נועז, בן 26. מכיוון שיירש מפעלים כה גדולים, כונה "בר המזל". הוא היה למלך הראשון בפורטוגל שנשא, בברכת האפיפיור, את התואר "בברכת האל, מלך פורטוגל ואלג'ר'וש, הים משני צדי אפריקה, אדון ג'ינ'אה והכיבוש, השיט והמסחר באתיופיה, ערב, פרס והודו". ימיו היו תור הזהב של פורטוגל.

מנואל הראשון החליט להמשיך את הישגו של ברתולומאי דיאש, שהגיע לכף התקווה הטובה, ולצאת במסע ימי חדש אל הודו. כל זאת למרות, שיועציו חששו שמא יעורר מסע זה את איבת המעצמות המתחרות, ספרד, גוואה, וונציה וכמובן המוסלמים, שמסע כזה עלול לפגוע באינטרסים שלהם. המלך בחר בווסקו דה-גאמה (Vasco da Gama) להשלים את המשימה.

HISTORY.COM EDITORS

A partide de Vasco da Gama para a india / he.m.wikipedia.org

תואר אצולה של רוזן. מנזר ז'רונימוס (Jerónimos) שבליז'בואה, נבנה לציון גילוי הדרך הימית להודו. מסעו, שהוכיח שיש דרך ים עבירה בין מזרח למערב, שינה את מהלך ההיסטוריה של המזרח ושל המערב. פורטוגל והודו לא שבו להיות כשם שהיו טרם מסעו של דה גאמה. מאז שנמצאה הדרך הימית להודו, הסחר במוצרי המזרח הרחוק והודו עבר מהנתיב הישן דרך המפרץ הפרסי אל הנתיב הימי החדש. בהמשך פעלו הפורטוגלים להבטיח את הנתיב הימי להודו ובאו לידי ברית עם ממלכות אסלאמיות קטנות, לאורך חופי מזרח אפריקה (האי מוזמביק, קילווה, בראווה, סופלה ומומבסה), שבפניהם הוצבה הברירה: להיהפך לנתיבות של מלך פורטוגל או להימחות מעל פני האדמה.

לסחר הפורטוגלי היה כמובן קודם כל יעד כלכלי, אך גם יעד צבאי - לפגוע בעורף האימפריה העות'מנית וכן יעד דתי - להפיץ את הנצרות הקתולית. תהילתו המסחרת של קולומבוס, גרמה לרבים להחמיץ הישגים אחרים בעידן הגילויים. חלקם גדולים יותר. למרות שקולומבוס היה יזם, חוזה וחולם ומסעו של דה גאמה היה יוזמתו של המלך, היה זה מסע מוצלח ונועז פי כמה.

מסעו הראשון של קולומבוס התקדם באופן מסודר. הוא הפליג מערבה, ברוח טובה, 4600 מייל מגומרה (Gomera) שבאיים הקנריים, אל איי באהמה ושהה בים 33 יום. מסעו של דה גאמה, לעומת זאת, שהצריך ניווט מתוחכם, הוביל במעגל רחב על פני כול האוקיינוס האטלנטי ומשם, מול זרמים נגדיים ורוחות נגדיות, הצפין לכף התקווה הטובה. לאחר הגיעו למזרח אפריקה, נאלץ לשאת ולתת עם שליטים מוסלמים עוינים. להבדיל מקולומבוס, שספרד קטפה את פירות מסעו, רק כמה עשרות שנים מאוחר יותר, למסעו של דה גאמה היו תוצאות מידיות. קולומבוס הבטיח להגיע לערי יפן והודו המיתיות ובמקום זאת הגיע לכמה איים נידחים. וסקו דה גאמה הבטיח להגיע אל הודו ועשה זאת. הוא הבטיח לעקוף את המונופול המסחר האסייתי של המוסלמים בלוונט ואת זה של סוחריו ונוציה וגנואה, ועשה זאת.

באתר של גילי חסקין קיימים מספר מאמרים מקיפים, על עידן התגליות
www.gilihaskin.com

ספינות סוחר ערביות, והיה לצוות האירופי הראשון שביקר בנמל מומבסה, עד שאולף לעזוב. בנמל מלינדי (Malindi) הצפוני יותר התקבל בברכה ונפגש עם סוחרים הודים.

דה גאמה השתמש בכול דרך תחבולה אפשרית כדי למצוא לעצמו מורה דרך ערבי שיוביל אותו על פני האוקיינוס ההודי. קודם לכן, במוזמביק ואחר כך במומבסה, גילה כי מורי הדרך שמצא או שמינה לו השליט המקומי, היו בורים או בוגדניים. לבסוף מצא במלינדי, את הנווט הערבי המוכשר אחמד אבן מג'יד (Shihab al-Din Ahmad ibn Majid), שלימים נחשב לגדול הספנים הערבים. האחרון היה צאצא לספנים ערביים, שכנה את עצמו "ארי הים הקוצף" וזכה לתהילה כמומחה גדול לניווט בים סוף ובאוקיינוס ההודי. כבר ב-1490 חיבר מילון מועיל לימאות ובו מידע רב, שהדריך את הימאים בדורו. אבן מג'יד שמח והתפעם לראות את הצי האירופאי מגיע מעבר למיצר מוזמביק שהיה מעין "כף בוז'דור" (הנקודה המערבית ביותר באפריקה) מזרחי, אותו הספנים הערבים לא העזו לעבור. מצר מוזמביק, בדומה לכף בוז'אדור, צבר בדמיונם של הערבים, סכנות אגדיות במהלך הדורות. אבן מג'יד שמח כי דה גאמה הוכיח טענות, שהגיאוגרף המוסלמי אל ביירוני טען קודם לכן. מאחר שה"פרנקים" (כך כונו האירופאים במזרח), נכנסו לאוקיינוס ההודי דרך אל מדח'ל (מילולית: "מקום הכניסה"), היינו, המצר המסוכן שבין האי מדגסקר לבין מוזמביק, כינה אבן מג'יד את נתיב הים הזה, "מעבר הפרנקים". בכך, בצירוף מקרים מופלא, הצליח דה גאמה לפגוש את גדול הנווטים, שכיוון את אניותיו במשך 23 ימים, על פני הים הערבי, עד קליקוט (Calicut) שבקראלה.

אבן מג'יד לא יכול היה לדעת, שהוא במו ידיו מיישם את אחת האירוניות הגדולות בהיסטוריה. הנווט הערבי הגדול, הנחה מבלי דעת, את האדמירל הפורטוגלי הגדול, להצלחה שפירושה היה תבוסת הספנות הערבית באוקיינוס ההודי. דה גאמה הגיע לעיר הנמל ההודית קליקוט ב 22- במאי 1498. שם פגש שני מורים מתונים, שיכלו לדבר קסטיליינית וגנואזית. הוא בילה כמה חודשים בשיחות עם שליט (סאמורי) של קליקוט וניסה לשכנע אותו שהם באו בראש ובראשונה כדי למצוא את המלכים הנוצריים שהיו אמורים למשול באזורים אלה. אולם הסאמורי נעלב שלא קיבל מתנות בעלות ערך ודחה בבז את התשורות שהגיש לו גאמה, שאולי התאימו למפרץ גיניאה, אך לא לארץ עשירה כהודו. גאמה ואנשיו ראו את הפוטנציאל המסחרי שיש עם הודו, התרשמו משפע ההיצע של התבלינים והאבנים היקרות, אבל לא הצליחו לכוון יחסי מסחר. הוא נאלץ לעזוב בחשאי, באוגוסט 1498, אחרי שסירב להשאיר סחורות כעירבון לשליט המקומי. הדרך חזרה, נגד כיוון הרוח, ארכה מאד. הצוות נתקל בקשיים שערמו בדרכם שליטים מוסלמים ורכים מאנשיו מתו ממחלת הצפדינה.

ביולי 1499 הגיע דה גאמה לאיים האזוריים, שם מת אחיו פאולו ממחלה. בספטמבר אותה שנה, אחרי 26 חודשים (מיום צאתם) חזר לליז'בואה, עם שתיים מארבע ספינותיו ועם 55 אנשי צוות, מתוך 170 שיצאו לדרך. הוא התקבל על ידי המלך מנואל הראשון, בקבלת פנים מפוארת. דרך הים נמצאה סופית. המלך מינה אותו ל"אדמירל האוקיינוס ההודי" והעניק לו

רגשות סותרים: אהבה-שנאה ביחסים

רגשות מנוגדים וסותרים בו זמנית כמעט. יש המאמינים שצריכה להיות רק תחושה אחת כלפי מישהו: אוהב/לא אוהב. הדברים מורכבים יותר. אפשר בעת ובעונה אחת לאהוב מאוד חלקים מסוימים באחר. וכשמתרחשים דברים מעצבנים, מכעיסים ומביכים - מרגישים כעס, אכזבה, כאב ואף שנאה. לעיתים לא ברור כיצד אדם אהוב מסוגל להכאיב כל כך? רגשות מעורבים הממוקדים בתכונות מסוימות של האחר, עושים אותנו ואתם אנושיים, חושבים, מרגישים, לא חד ממדיים. ביקורת מתמדת לצד בוז, לעג, סרקזם וביטול מחלחלים ומרעילים יחסים אשר ניתן לתקנם. חשוב להיות מודע לרגשות האמביוולנטיים המלווים אותנו. מודעות מנרמלת רגשות אלה, גם אם הדבר העלול לגרום לבלבול ותסכול. במערכת יחסים חיובית, זוגות יודעים למנף, לאזן וליישב

באגדות, הנסיך והנסיכה נישאים וחיים באושר ועושר עד עצם היום הזה. במציאות, בני זוג צריכים להתמודד עם הרגלים מעצבנים אחד של האחר, אין זה משנה כמה אוהבים ומחויבים לקשר.

קונפליקטים הם בלתי נמנעים בכל מערכת יחסים. לכן, ההבדל בין מערכת יחסים טובה לרעה היא בדרך בה מתמודדים עם קונפליקט. זוגות מאושרים משתמשים בקונפליקט כדי להניע שינוי לשיפור מערכת היחסים. בעוד זוגות שאינם מאושרים ומתנהלים מתוך כעס ופגיעה, משתמשים בקונפליקט על מנת לשלוט ו/או לפגוע בבן הזוג.

המושג "קונפליקט", מכיל בתוכו וויכוחים, אי הסכמות ומריבות שיש לזוגות מידי פעם. כולל חילוקי דעות ואי הסכמה כמעט מוחלטת ביחס למטרות, ערכים, תפיסת עולם ואמונות מהותיות. ישנם כאלה שאינם רוצים להעמיק את הקונפליקט ולהביא לאובדן הקשר (רגשית ומעשית) במקרה כזה ימסכו, יסתירו ויעמעמו את התחושות. אבל, הדברים עלולים לחלחל לתוך המערכת הזוגית באופן לא מבוקר, לכרסם בה באמצעות שתיקות, תוקפנות, ניתוק רגשי והתנהגות פאסיב אגרסיב.

אדם הנושא בתוכו רגשות מעורבים, עשוי להרגיש עצוב ושמה, כמו גם אוהב ושונא. פרדוקסאלית, אהבה חושפת לתערובת של

לפעמים הם אינם נראים כאלה. המשמעות המעשית: לא תמיד וכל הזמן להיות ממוקד ומוטרד מהרגלים מעצבנים, שאינם מהותיים; מנגד, כדי להיטיב את הקשר - לנסות לשנות התנהגות המטרידה; לשוחח עם בן הזוג על כך שאינכם מושלמים, אם כי תעשו השתדלות הדדית למען הקשר, תהליך המצריך זמן וסבלנות.

שינויים הם ניסיון לגשר על הפערים ברגשות כלפי בן הזוג. בנוסף, מדובר גם כתהליך חשוב שעוברים זוגות במהלך החיים או בהסתגלות לחיים משותפים. מערכות יחסים דורשות פשרה ונכונות לשינוי והתאמה. לטנגו צריך שניים, אבל מספיק שאחד שיוביל. כאן המקום לציין שישנם אנשים האוהבים להיות בזוגיות על כל המשתמע מכך, אך לא תמיד נמצאים ביחסי אהבה עם בן הזוג. שם הסיפור הוא אחר.

רגשות סותרים הם חלק מהחיים, גם כשאוהבים מאוד. הגישה היעילה היא להכיר בבן הזוג על מה שהוא, לדעת שהוא לא תמיד יעמוד בכל הציפיות שלך ולבדוק האם אתה/אתם יכולים לעשות שינוי בתוך הזוגיות או...

* הדברים נכתבו בלשון זכר מטעמי נוחות ומכוונים לנשים וגברים, ובכלל לכל מערכות היחסים.

את הקונפליקט באמצעות מתן מקום למגוון רגשות, בלי חלוקה חדה של טוב/רע.

במערכת יחסים בריאה, מובנית מוטיבציה להתמודדות עם הרגשות השונים; למצוא גם חיובי במצבים מלחיצים ומעצבנים, גם אם לא מיד. במילים אחרות "לקחת את הטוב עם הרע" עשוי להיות מפתח לחוסן והתמודדות טובה יותר.

רגשות סותרים באים לעיתים במתכונת מרומזת, בלי להיות מודע או מודה בקיומם. במצב חוסר מודעות, קיימת אפשרות שאנשים לא יבחינו במצוקה הרגשית שהם גורמים לאחר, אבל "זרמים" תת קרקעיים יורגשו על ידי שתיקות, הימנעות, הגנתיות ועוד. כאשר איננו מתעלמים, מתכחשים ומכחישים אותם, ניתן לדבר עליהם ולתקנם, גם אם יהיה זה תהליך מתמשך. זרמים תת קרקעיים עושים "עבודת שטח" עמוקה ועלולים לגרום להרס הקשר בתהליך איטי, בלתי מורגש כמעט.

רגשות מעורבים עשויים להניע לשינוי. אם מביניהם ומודעים למהותם, הם עשויים לגרום להשקעה בקשר, להביא את הזוגיות למקום "מתגמל" יותר מבחינת טיב היחסים. במילים אחרות, הבנת מהותם של הרגשות הסותרים, עשויה לעורר מוטיבציה לשינוי ולקשר מיטיב. חשוב לפתור את הבעיות הפתורות, גם אם

SO - ART

מי העתיק מיאיוי קוסאמה?

יאיוי קוסאמה, חדר מראות אינסוף - שדה הפאלוסים, 1965,
באדיבות האמנית YAYOI KUSAMA

בתערוכה זו הציג לראשונה עבודות פיסול רך של אובייקטים תפורים וממולאים, עבודות שיצר באוגוסט 1962. הפיסול הרך הפך מאותה עת למרכז יצירתו ובזכותו הוא מוכר כיום ועבודותיו מוצגות במוזיאונים הגדולים בעולם.

בפתיחת התערוכה קוסאמה היתה המומה. אישתו של אולדנבורג, פאטי, שגם עזרה לו ביצירה, ניגשה אליה והתנצלה לדברי קוסאמה. שנים מאוחר יותר אולדנבורג עצמו הגיב להאשמות וטען שהעבודות שלו ושל קוסאמה שונות מאוד ברעיונות שעומדים מאחוריהן, אולם לא הכחיש את הדימיון בפרקטיקה.

קוסאמה VS וורהול

בדצמבר 1964 יאיוי קוסאמה פותחת תערוכת יחיד בגלריה גרטרוד שטיין. שם התערוכה: "Boats Show Aggregation: One Thousand". בתערוכה זו קוסאמה משיכה עם מוטיב הפיסול הרך, הפעם מצפה סירה שבורה שמצאה באלפי פאלוסים לבנים. הסירה

בימים אלה קשה להתחמק מהאמנית יאיוי קוסאמה, על שלל נקודותיה ומראותיה. קוסאמה היא היום אחת האמניות הידועות ביותר, שהצליחו לפרוץ את מעגל שוחרי האמנות ולדבר אל ליבו של קהל בינלאומי רחב. גם בישראל יש לה לא מעט אוהדים, או לפחות מי שרוצים להבין על מה כל המהומה, ועל כך יעידו 100,000 הכרטיסים שנמכרו לטרנספסקטיבה שלה במוזיאון תל אביב עוד לפני שנפתחה לציבור.

קוסאמה נמצאת היום בפסגה של עולם האמנות, הן מבחינת הכרה אקדמית ומוזיאולית והן מבחינה מסחרית: היא מהאמניות המוצגות ביותר בעולם בתערוכות יחיד ובתצוגות קבע וכן האמנית החיה שעבודותיה הן הנמכרות ביותר בעולם, במחזור שנתי של עשרות מיליוני דולרים. מהמקום הזה קל לשכוח שלא תמיד היו אלה פני הדברים. בסוף שנות ה-50 הגיעה יאיוי קוסאמה לארה"ב בלי כסף, קשרים או רשת ביטחון. היא בקושי ידעה אנגלית, ובכל זאת הציבה לעצמה למטרה להתברג למרכז סצנת האוונגארד של ניו יורק. זו היתה קליקה של גברים לבנים, ולאישה יפנית היה מאוד קשה להיכנס אליה.

היא בכל זאת הצליחה לעשות את הבלתי יאומן, ותוך שנים ספורות החלה להציג את עבודותיה לצד האמנים הבולטים של תקופתה. אבל היה לזה מחיר. פעם אחר פעם היא גילתה שהרעיונות האמנותיים ודרכי הפעולה שפיתחה נוכסו על ידי אמנים גברים והניבו להם שם והצלחה, הרבה מעבר למה שהיא זכתה לו.

קוסאמה ידועה בכך שהיא מספרת הרבה סיפורים, ופעמים רבות סותרת את עצמה. במקרים אלה אין ויכוח כי הדברים מתועדים באופן אובייקטיבי. מוזמנים לשפוט בעצמכם:

קוסאמה VS אולדנבורג

ביוני 1962 מציגה קוסאמה בתערוכה קבוצתית בגלריה גרין בניו יורק. היא מציגה בה לראשונה את הפסל Accumulation No. 1 - כורסא שמצאה ברחוב וציפתה אותה במצבור צפוף של פאלוסים לבנים תפורים ביד וממולאים בחומר רך. בתערוכה הציגה לצד קלאס אולדנבורג, ג'יימס רוזנקוויסט, ג'ורג' סגל ואנדי וורהול - אישה יחידה בין גברים - אולם העבודה שלה זכתה למירב תשומת הלב.

בספטמבר 1962 הציג באותה הגלריה קלאס אולדנבורג תערוכת יחיד. אולדנבורג היה ידוע עד אז בזכות הפסלים שעשה בעיסת נייר.

אביב וגם שוכללה בהמשך ליצירה של סדרת חדרי אינסוף, עד היום. באוקטובר 1965, רק כמה חודשים מאוחר יותר, מציג לוקאס סמאראס חדר מראות בגלריה PACE (היום אחת משלוש הגלריות החזקות בעולם). סמאראס, שעסק בציור, פיסול וצילום, יצר עד אז אובייקטים קטנים וקופסאות מצופים מראות. זו הפעם הראשונה שהוא הציג חדר שכולו מראות.

עבור קוסאמה זה היה מעשה בלתי נסלח. היא נכנסה לדיכאון קשה ואף קפצה מחלון הסטודיו שלה בניסיון להתאבד (היא נפלה על אופניים שמנעו את ההתרסקות).

השראה בין אמנים היא דבר ידוע ומקובל. היה זה פיקאסו שהכשיר את ההעתקה האמנותית, למרות שלא היה הראשון. יחד עם זאת, מסתמן כאן דפוס ברור של אמנים שעבודתם התבססה על זו של קוסאמה, ולא במרחק של שנים תוך התייחסות לרפרנס אמנותי מוכר, כפי שמקובל גם היום. אלה היו אמנים גברים שהיו ידועים ממנה, הציגו במקומות נחשבים יותר, ובהתאמה גם קצרו פירות משמעותיים יותר מאותן עבודות. מעניין, אגב, שכל האמנים האלה היו מהגרים - קוסאמה באה מיפן, אנדי וורהול בן המהגרים סלובקים, אולדנבורג נולד בשבדיה וסמאראס היה יווני - מראה לנו עד כמה סצנת האמנות בניו יורק היתה קוסמופוליטית, וכמה נחוץ ובנון היה הצעד של קוסאמה להגר לארה"ב. למרבה הצער, הכשלונות לצד מצבה הנפשי המעורער הכריעו אותה וב-1973 היא חוזרת ליפן.

עמדה במרכז החדר, והקירות סביבה צופו ב-999 העתקי צילום של אותה הסירה. קוסאמה מספרת שאנדי וורהול בא לפתיחה ואמר לה שהוא מאוד אוהב את התערוכה.

באפריל 1966 אנדי וורהול מציג בגלריה של ליאו קסטלי את אחת התערוכות הידועות שלו עם הבלונים הכסופים. בחדר השני דימוי של פרה ורודה על רקע צהוב הוצג כטפט שכיסה את כל קירות החדר. קוסאמה האשימה אותו שהעתיק ממנה את הרעיון של הצגת השכפול על כל קירות החלל. וורהול מצידו טען שהאוצר איוון קארפ היה זה שנתן לו את הרעיון לדימוי של הפרה. מה שבטוח הוא שורהול זכה באותה עת להצלחה גדולה עשרת מונים מזו של קוסאמה.

קוסאמה הפגועה חשה נבגדת ומאויימת ולכן ציפתה את חלונות הסטודיו שלה בניירות אטומים כדי שלא יוכלו להעתיק ממנה יותר. היא לא יצאה מהסטודיו במשך ימים ארוכים והיתה במצב נפשי קשה.

קוסאמה VS סמאראס

במרץ 1965 מציגה קוסאמה לראשונה את חדר האינסוף שלה בגלריה קאסטליין, עבודה שהיא קראה לה Infinity Mirror Room (Phalli's Field). חדר זה, שכולו מראות, היה מרוצף בפסלי הפאלוסים המוכרים שלה, הפעם מנוקדים בנקודות אדומות. האפקט שקוסאמה רצתה להשיג הוא ריבוי והכפלה, כאלה שמייצגים אינסוף, לצד שיקוף של המתבונן והפיכתו לחלק מהיצירה. זו אחת מהעבודות הידועות ביותר ופורצות הדרך שלה שמוצגת כעת ברטרופסקטיבה במוזיאון תל

יאיוי קוסאמה, באדיבות גלריה אוטה לאמנות, ויקטוריה מירו ודייויד זוורנר, YAYOI KUSAMA photo by Yusuke Miyazake

פרופ' עמיה ליבליך

מתוך האתר פסיכולוגיה עברית www.hebpsy.net

פסיכולוגיה עברית

רגעים יקרים

של קשר מאוחר, על מעלותיו ומורדותיו, אלא לפרט קטן-לכאורה בסיפורה של דליה, שלקראת סיום הראיון סיפרה לי: "יש עוד דבר שבזכותו אינני משועממת. כל יום שלישי יש לי פגישה (בחיוך רחב). יש לי נכדה בכיתה א', ויש בינינו יחסים מאוד מיוחדים. כל יום שלישי אני לוקחת אותה מבית הספר בתל אביב, ואנחנו הולכות לבית קפה כדיזנגוף, כמו איזה שתי ילדים, ויש לנו עוגה מסויימת שאנחנו אוכלות. זה ריטואל כזה. היא כבר קוראת קצת, אבל אוהבת שאני קוראת לה. יש לה ספר על נשים מורדות, וכל פעם אני מקריאה לה פרק (צוחקת). בקיצור, יש לי המון".

ועל זה כתבה לי אתמול הקוראת הצעירה: "עוד משהו שלא כתבתי לך וריגש אותי מאוד הוא מה שהיא אומרת לך בסוף על המפגש עם הנכדה שלה והריטואל שיש להן. היא מספרת לך את זה כמשהו שממלא אותה, שמעניק משמעות לחיים שלה. ואני חושבת שלנכדה הזאת, זו מתנה אדירה, לדעת גם אם בצורה לא מודעת שהקיום שלה והבילוי המשותף נותן משמעות לחיים של סבתא שלה, זה דבר גדול". גם אני התרגשתי, כי אף פעם לא חשבתי על האפיזודה הקטנה, וכאילו בלתי שייכת לעלילה המרכזית, מנקודת המבט של הנכדה, היום ובעתיד לבוא.

לא ארבה בפירושים, אבל זה כל כך נכון! גם אני במקרה לוקחת בכל יום שלישי את שני נכדי הקטנים - זה מכיתה א' וזה מהגן, לבילוי אחר הצהריים בביתי. השבוע החשיך כבר מוקדם ואנחנו שיחקנו 'מחבואים' בבית ובחצר החשוכה. הצחקים והקריאות הנרגשות נשמעו ברחוב השקט סביבנו, עד שעופרי הקטן טיפס על העץ, ואיבד את המוצץ... איזה רגעים יקרים עבורי! ובזכות המייל הקטן הזה הבנתי כמה הם יקרים גם לשותפי למשחק, היום ובעתיד לבוא. אני מקוה כי יש לכולנו רגעים יקרים, או שעות לפעמים, שלא רק את חיינו הם ממלאים, אלא גם את חייהם של השותפים שלנו.

עמיתה צעירה שלי, ששפת אמה ספרדית, קוראת את ספרי האחרון "רק חיבוק - אהבה אחרי 70" לאט. עברית איננה שפתה הטבעית, והיא עסוקה במשרה רבת אחריות ובגידול ילדיה הקטנים. "אני קוראת כל ערב סיפור אחד", היא מספרת לי בחיוך רחב כשאנו נפגשות במכללה. הבעת פניה מספרת לי שהיא אוהבת את הספר, וכמוכן שאני שמחה.

אמש, בדואר האקטרוני, כתבה לי כי הגיעה לסיפורה של דליה, המופיע בספר בין חמישה סיפורי חיים על זוגיות שהכתרת שלהם היא "לפעמים זה כואב". אלה סיפורי זוגיות מאוחרת שלא האריכה ימים, מסיבות שונות. "דליה" הוא שם בדוי כמוכן, אבל מי שקורא בעיון יגלה כי היא ממקצועותינו. בעת שראיינתי אותה לספר הייתה דיירת חדשה יחסית בבית דיון מוגן במרכז הארץ. היא מספרת לי על קשר חדש שלה עם גבר, החי באופן עצמאי בעיר, ובו היא חווה עליות וירידות. כרגע, במצב ירידה, היא אומרת לי "הגדרנו את עצמנו כמשוחררים מהקשר".

אפשר לקרוא את הסיפור כמלמד על אישה מבוגרת שכמהה לקשר זוגי אך אינה מוכנה להתפשר, ואולי מחפשת שיחזור של הקשר הארוך עם בעלה אבי ילדיה, שהלך לעולמו. בספר נמצא גם סיפורו של בן הזוג חדש, "יעקב", המתאר את פרשת הזוגיות מנקודת מבטו. בתשובה לשאלתי מה הוא מחפש בקשר בניגוד ל-80, הוא אומר את אחד המשפטים החזקים בספר: "עכשיו, מה

חסר לי? לא ללכת לעוד סרט, חסר לי הביחד. חסר לי לדעת שיש באיזשהו מקום, ואפילו רחוק, עוד נשמה שאני קשור איתה ושהיא קשורה אתי". ובהמשך "הייתי רוצה נשמה קרובה. אני מחפש בת זוג שיהיה לי איתה יותר קונקשן אינטימי, בנשמה, זה מה שחסר לי. זה לא חופף עם כמות הזמן שנייה ביד".

אולם, חברתי הצעירה הקוראת את הספר לא התייחסה לדרמה המתרחשת בצמד הסיפורים, לו קראתי בהקדמה "אנטומיה מדוקדקת

אורלי מרקוביץ הפקות וייצוג מוסיקאים בינלאומיים מציגה:

גיל שוחט מארח את הזמרת הבינלאומית דניאלה לוגסי

עם מיטב השירים האהובים בכל הזמנים! מופע קלאסיקל, פופולארי, עדין, מטורף וחושני רבבות צלילים, אין ספור סגנונות, עשר אצבעות וירטואוזיות, וקול זהב אחד. זמרת הסופרן פורצת הגבולות והמלחין, המנצח והפסנתרן הוירטואוז ועטור הפרסים חוברים למופע שמשלב שלל סגנונות, קלאסי ופופ, מזרח ומערב.

מיטב השירים הישראלים הגדולים והאריות האהובות:

שפלן: Time to say goodbye

פוצ'יני: "אבי היקר" מתוך האופרה ג'אני סקיקי

צ'פלין: "חיוך" מתוך "זמנים מודרניים", נפוליטאני עממי: פניקולי

בטהובן: סונטת "אור הירח", מ.זעירא: מה אומרות עיניך

דביאסי: "אור הירח" ו-"פספיייה" מתוך הסוויטה ברגמאסק

כספי: אני אשתגע, נ. שמר: ירושלים של זהב, עממי: אבינו מלכנו

ביזה: "הבנרה" מתוך האופרה, כרמן ליאונרד כהן: הללויה

לאו: "ארקוד כל הלילה" מתוך גברתי הנאוה

מוצ"ש 15.1.22 בשעה 20:30

מוזיאון תל אביב, אולם אסיא, רחוב שאול המלך 27 ת"א

במבצע מיוחד לעמיתי מגזין הבנקאות פרטית

110 ₪ לכרטיס (במקום 139 ₪ בקופה) / 80 ₪ לכרטיס (במקום 110 ₪ בקופה)

רכישת כרטיסים בטל': 07777-83000

צילום גיל-גדי דגון

לרכישת כרטיסים
אנא סירקו

צילום דניאלה-דביר כחלון

אורלי מרקוביץ הפקות וייצוג מוסיקאים בינלאומיים מציגה, לראשונה בישראל:

מופע המחול פאפאיואנו

יצירתו החדשה של אחד מהיוצרים החמים ביותר בעולם המחול

- דמיטריס פאפאיואנו היווני Transverse Orientation

עם המוסיקה הנשגבת של ויוואלדי (TRANSVERSE ORIENTATION on YouTube)

ונוס, אפרודיטה ובטיצ'לי בגירסה עכשווית!

פאפאיואנו מפסל בגופם של שמונת הרקדנים שלו ויוצר עולם ציורי ופואטי,

חלום ארוטי הנע מרוגע צרוף, שלווה והומוו לסיטוט מטלטל

ביצירה מרהיבה שמשאירה חותם! המופע כולל קטעי עירום מלא.

"קסם אמנותי מתמשך שנוצר לנגד עינינו בדיוק עילאי" (ניו יורק טיימס 2021)

"מיזוג מלאכים ושדים בציור מתמשך... שבו הכל מהותי ומתוכנן" (Olivier 2021 L'œil)

חוויה חזותית מרתקת, עוצמתית, אינטנסיבית ומהפנטת של יופי עוצר נשימה!

יצירותיו של פאפאיואנו מופיעות בפסטיבלי המחול הנחשבים ביותר בעולם

מוצ"ש 30.4.22 בשעה 20:00

מוזיאון תל אביב, אולם אסיא, רחוב שאול המלך 27 ת"א

במבצע מיוחד לעמיתי מגזין הבנקאות פרטית - 25% הנחה

299 ₪ לכרטיס-אולם (במקום 399 ₪ בקופה)

262 ₪ לכרטיס-גלריה (במקום 349 ₪ בקופה)

232 ₪ לכרטיס-יציע מרכז (במקום 309 ₪ בקופה)

194 ₪ לכרטיס-יציע ימין/שמאל (במקום 259 ₪ בקופה)

רכישת כרטיסים בטל': 07777-83000

צילום: Julian Moment

צילום: Julian Moment

לרכישת
כרטיסים
אנא סירקו

מגזין הבנקאות הפרטית

גישה ישירה למוצרים ולשירותים

מגזין הבנקאות הפרטית מופק משנת 2011 עבור לקוחות הבנקאות הפרטית של כל הבנקים

לקבלת המגזין למשך שנה ללא תשלום וללא התחייבות
ללקוחות הבנקאות הפרטית:

www.bankautpratit.co.il